

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Nikol Vraštilová

Cochemská praxe v ČR

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 13. 11. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 133 437 znaků včetně mezer.

.....

Nikol Vraštilová

V Praze dne 13. 11. 2021

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Michaele Hendrychové, CSc. za to, že souhlasila s vedením mé diplomové práce, ale především za všechny odborné rady, ctěné připomínky a vstřícný přístup při psaní práce. Dále bych ráda poděkovala všem soudcům z opatrovnického úseku Okresního soudu v Novém Jičíně, zvláště pak Mgr. Vladimíru Polákovi a Mgr. Miroslavě Káňové, kteří mě k napsání práce inspirovali a také mi byli při psaní nápomocni. Děkuji Mgr. et Bc. Tadeáši Dohňanskému za korekturu a jeho podporu při psaní práce. V neposlední řadě děkuji své mamince za podporu během celého studia.

Obsah

Úvod.....	6
1. Manželství a rodina v dějinách	8
1.1. ABGB – Všeobecný občanský zákoník	9
1.2. Vývoj ve 20. století	12
2. Formy péče o dítě	15
2.1. Výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství	16
2.1.1. Společná péče	17
2.1.2. Výlučná péče	18
2.1.3. Střídavá péče	19
3. Rozvod nebo rozchod rodičů a jeho dopad na dítě	21
3.1. Výlučná péče jednoho z rodičů a její dopady na psychiku dítěte	22
3.2. Střídavá péče o dítě a její dopady na psychiku dítěte	24
4. Cochemská praxe	27
4.1. Původ cochemské praxe	27
4.2. Úlohy jednotlivých profesí.....	29
5. Cochemská praxe a její uplatnění v České republice	33
5.1. Advokáti	34
5.2. Orgán sociálně-právní ochrany dětí	36
5.3. Mediátor	37
5.4. Názor dítěte	38
5.5. Rodiče.....	40
5.6. Rodičovský plán.....	42
6. Cochemská praxe u Okresního soudu v Novém Jičíně.....	43
6.1. Explicitní zkušenost s cochemskou praxí: rozhovor s Vladimírem Polákem	44
6.2. Exkurz do fungování cochemské praxe: analýza soudního řízení	46
6.3. Srovnání: Cochemská praxe v okrese Písek.....	50
7. Srovnání s vybranými evropskými státy	53
7.1. Nizozemsko	53
7.2. Norsko	54
7.3. Polsko	54

7.4. Slovensko	55
Závěr.....	57
Seznam zkratk	59
Seznam použitých zdrojů.....	60
Seznam příloh	66
Příloha č. 1.....	67
Abstrakt.....	72
Abstract.....	73

Úvod

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl představit principy fungování cochemské praxe a ukázat možnosti její aplikace v České republice. V řízeních ve věcech rodinněprávních, v nichž se upravují poměry rodičů k nezletilým dětem, se jedná o poměrně nový a v současnosti stále ještě neinstitucionalizovaný přístup. Základní charakteristikou cochemské praxe je snaha minimalizovat rodičovský konflikt a přimět rodiče, aby spolu našli smírné řešení. Do procesu jsou zapojeni odborníci z různých odvětví, kteří mají rodičům v rozvodovém období pomoci najít společné řešení jejich konfliktu, a to takové řešení, jež bude nejlépe vyhovovat jejich dítěti.¹

Idea a koncepce cochemské praxe vznikly v Německu v roce 1992, kdy se po dlouhých diskusích dospělo k závěru, že právě součinnost všech, kteří participují nebo mohou participovat na přípravě porozvodového uspořádání poměrů rodičů a dítěte a kteří až dosud fungovali izolovaně, je optimální cestou k řešení v zájmu dítěte.

Metodologickým východiskem pro předloženou práci bude studium relevantní literatury. Cochemská praxe je relativně nový přístup, kterému se z hlediska tištěné publikační činnosti nevěnuje mnoho autorů. Práce proto předpokládá využití materiálů z četných konferencí, přednášek a symposií, které se zkoumanou problematikou zabývají. Stranou zcela neponecháme ani informační brožury a letáky soudů, které cochemskou praxi aplikují. V neposlední řadě bychom chtěli navázat konzultační kontakt s jednotlivými soudci a reflektovat jejich zkušenosti, což pokládáme za nezbytné pro praktickou stránku diplomové práce.

Na úvodních stranách práce bude představeno rodinné právo v historickém kontextu jako neustále se měnící a vyvíjející systém. Každé dějinné období s sebou přineslo nové trendy, přístupy a nové pohledy na fungování rodiny. V duchu tohoto přirozeného vývoje se rovněž cochemská praxe jeví jako nový směr, který se z dosavadních zavedených přístupů pokouší vybrat ty nejvhodnější a navzájem je spojit tak, aby vůči dítěti působily co nejšetrněji a aby výsledek sledoval nejlepší zájem dítěte.

V práci, která se chce zabývat rozchodem rodičů a zdůraznit, že by rodiče při řešení porozvodové úpravy péče o dítě neměli podléhat svým partnerským konfliktům, nýbrž se řídit zájmem dítěte, nelze nezmínit jednotlivé druhy péče o dítě. Proto se této problematice budeme

¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, str. 236. ISBN 978-80-7502-342-1.

věnovat i my, a to jak z hlediska právního, tak i psychologického, neboť cochemská praxe předpokládá i zohledňování citového a psychického stavu dítěte.

V návaznosti na představení těchto stěžejních institutů se v práci zaměříme na fungování cochemské praxe jako takové. Budeme se zabývat historickým pozadím cochemské praxe a tím, jak byly nastaveny její základy v Německu na konci devadesátých let 20. století. Na to navážeme pojednáním o realizaci cochemské praxe v České republice. Provedeme analýzu jednotlivých subjektů řízení a institucí do této praxe zapojených.

Inspirací pro vznik předkládané diplomové práce byla autorčina stáž u Okresního soudu v Novém Jičíně, kde se s cochemskou praxí seznámila. Tento soud vůbec jako první v České republice zkoumanou praxi přejal podle již zmíněného německého vzoru. Během autorčiny přítomnosti na soudních jednáních opatrovnického soudu bylo nejvíce překvapující, že jednání jsou vedena méně formálně, než je tomu u jiných řízení soudu. Sám soudce zde neplní pouze roli rozhodující autority, ale pomocí zcela odlišného typu komunikace a vystupování může na rodiče, kteří procházejí rozvodovým řízením, působit spíše jako mediátor. Rovněž z této osobní zkušenosti budeme v práci vycházet a budeme na ni navazovat. V neposlední řadě se pokusíme komparativně poukázat na to, jak je v některých dalších státech rozvod provázející interdisciplinární spolupráce nastavena.

1. Manželství a rodina v dějinách

Pojmy manželství, rozvod a péče o děti prošly dlouhým vývojem, než nabyly dnešní podoby a dnešního významu. Můžeme se podívat už do pravěku, kde se soužití lidí utvářelo. Co se týče rodičovství, děti původně náležely k velkorodině matky. Zlom nastává někdy ve 3. tisíciletí před našim letopočtem, kdy se matriarchát změnil v patriarchát² a ten následně přetrval ještě mnohá staletí.

Za první ryze právní ukotvení manželství na našem území můžeme považovat Břetislavova dekreta z roku 1039. Kniže Břetislav výslovně upravuje monogamní manželství, které mohlo být uzavřeno pouze před církví. Rozvod manželství byl vyloučen.³

Za vlády Marie Terezie se začalo pracovat na kodifikaci občanského práva. Codex Theresianus universalis měl šest svazků, přičemž první část se mimo jiné zabývala také právem manželským a vztahy mezi rodiči a dětmi. Zákoník se však ukázal jako poněkud nepraktický a plnil spíše roli učebnice. Proto byl vrácen k přepracování a teprve za vlády Josefa II. byl vydán jeho první díl. Opravdu přelomovým krokem v problematice uzavírání manželství bylo vydání patentu o zrušení nevolnictví v roce 1781 Josefem II. Tento patent umožnil uzavírat sňatky bez souhlasu pána a poddaní se také mohli volně ženit či vdávat do jiných měst. Revoluce změn pokračovala dále Tolerančním patentem z téhož roku, jenž povolil sňatky mezi evangelíky a katolíky. Vše nakonec vyvrcholilo o dva roky později patentem manželským, kterýmžto se rozhodování o manželských sporech přesunulo od církevních soudů k civilním. Avšak nadále bylo přejímáno katolické dogma o nezrušitelnosti manželství, takže pro katolíky byl možný pouze rozvod od stolu a od lože, naproti tomu rozluka byla dovolena jen evangelíkům. Císařovy reformy zašly ještě dál, v roce 1787 vydává panovník patent, v němž nemanželské děti postavil zcela naroveň manželským dětem, zejména pak z pohledu dědického práva.⁴

² KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962, str. 10–18.

³ Břetislavova dekreta. *Digitální repozitář PS PČR* [cit. 24. 8. 2020]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/snemy/b_dekreta.htm.

⁴ KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962, str. 112–121.

1.1. ABGB – Všeobecný občanský zákoník

Přelomovým rokem pro rodinné právo se však stává až rok 1811, kdy je vyhlášen Všeobecný občanský zákoník⁵. Upravoval jak vznik a zánik manželství, tak také vztahy mezi rodiči a dětmi.⁶ Zákoník byl v průběhu století několikrát měněn a reformován, značnou proměnou v něm prošlo především postavení církevních úřadů.

Manželství zde bylo postaveno převážně na smluvní volnosti – mělo být dobrovolné a uzavíráno svobodně a bez nátlaku okolí. Sňatek měl koncept civilní smlouvy, v níž měli oba manželé rovné postavení. Překážkou manželství byla duševní choroba a nesvéprávnost. Existovala zde však výjimka pro neplnoleté osoby (§ 49 ABGB): uzavřít manželství jim bylo povoleno, pokud s tím souhlasili jejich rodiče. Nátlak ze strany rodičů byl ale poměrně častý a bylo prakticky nemožné mu jakkoliv vzdorovat.

V uzavírání manželství byla kompetence nadále ponechána církvi, situace se změnila až po roce 1868, kdy bylo nově možné uzavřít civilní sňatek.⁷ Takových sňatků však byla až do konce 19. století menšina, neboť byly určeny partnerům rozdílného vyznání. Katolická církev již od počátku velice nelibě pohlížela na manželství uzavřené mezi katolíkem a evangelíkem, svou silnou pozici si alespoň pojistila v tom směru, že děti narozené v tomto „smíšeném“ manželství budou vychovány jako katolíci.⁸ Přísný dohled církve nad manželstvím se pozvolna měnil až s rokem 1848. Revoluční dění později vyvrcholilo takzvanými Květnovými zákony z května roku 1868, kdy došlo především ke změně u smíšených manželství, a to v tom duchu, že děti v takovémto manželství narozené se nestávaly bez dalšího katolíky, ale chlapci přijímali vyznání po otci, dívky po matce.⁹ Definitivně byla poté církev podřízena civilnímu právu roku 1874 se zrušením konkordátu.¹⁰

⁵ Rozhodný byl ke dni 1. 1. 1812.

⁶ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Příbram: Leges, 2010, str. 196–197. ISBN 978-80-87212-39-4.

⁷ FIALOVÁ, Ludmila a kol. *Oznamuje se láskám našim; sborníček textů k výstavě ...o svatebních oděvech a svatbách, pořádané Východočeským muzeem v Pardubicích ve dnech 25. 5. – 16. 9. 2007 ve spolupráci s Muzeem východních Čech v Hradci Králové a Etnografickým ústavem Moravského zemského muzea v Brně*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2007, str. 67–69. ISBN 978-80-86046-92-1.

⁸ KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962, str. 130.

⁹ Tamtéž, str. 140.

¹⁰ Konkordát byl vydán papežem roku 1855 jako reakce na revoluční dění, které bylo ovlivněno josefinskými reformami, konkrétně v tomto případě jeho manželským patentem, a stanovil svrchovanost státu nad církevními institucemi. Stanovoval pravomoc a dohled církve jak nad institucí manželskou, tak také školní výchovou. Srov. MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Příbram: Leges, 2010, str. 267–269. ISBN 978-80-87212-39-4.

Manželská práva jednoznačně upřednostňovala muže. Dle ABGB byl muž hlavou rodiny, náleželo mu právo vést domácnost, o všem rozhodovat, ale měl také povinnost svou manželku živit a zastupovat ji ve všech formálních záležitostech (§ 91 ABGB). Co se týče práv a povinností manželky, ta přejímala mužovo jméno a také společenské postavení. Následovala svého muže do společného obydlí, kde se musela plně podřizovat všem jeho rozkazům o tom, jak vést domácnost i jaké domácí práce vykonávat. Když bylo zapotřebí, musela pomoci i s výdělkem pro rodinu (§ 92 ABGB).

K úplnému zániku manželství došlo pouze v případě smrti jednoho z manželů: „*Svazek platného manželství katolických osob může býti rozloučen jen smrtí jednoho manžela.*“ (§ 111 ABGB). Katolická manželství měla nejpřísnější podmínky pro „rozloučení“, ale úplný rozvod, jak jej známe dnes, nebyl možný vůbec: možný byl jen rozvod od stolu a od lože (§ 103 a násl. ABGB). Tento rozvod ale manželství nerušil; trvalo dál, takže uzavření nového manželství nebylo možné. Pro manžele to tedy znamenalo, že spolu nemuseli nadále žít a manžel neměl povinnost svou manželku živit. Žádat o takovýto rozvod bylo možné jen z několika důvodů: „*cizoložství, zločin, nepořádný život, v jehož důsledku rodina přišla o majetek nebo o mravopoctnost, ohrožení života, kruté zacházení a dokonce i pro trvalou vadu na těle, při níž je nebezpečství nákazy.*“¹¹

Úplný rozvod, neboli takzvaná rozluka, byl přípustný jen pro nekatolické denominace. Zákon přitom taxativně stanovil důvody, kvůli kterým mohlo k rozluce dojít (§ 115 ABGB). Ani po splnění zákonného důvodu však nebyla možná rozluka ihned, musel jí předcházet takzvaný rozchod na zkoušku. Na rozdíl od katolíků bylo nekatolíkům dovoleno uzavřít po rozluce nové manželství, výjimku však tvořili ti, u nichž bylo příčinou rozvratu manželství cizoložství – takovým lidem byl nový sňatek zakázán.¹²

Rodina je základ státu. Toto heslo se stalo v 19. století poměrně dosti důležitým: dobře vypadající rodina, reprezentována milující matkou, byla jistou společenskou prestiží.¹³ Právě díl první, hlava třetí ABGB se zabývá vztahy mezi rodiči a dětmi, jak již bylo výše zmíněno, řeší práva a povinnosti rodičů a také poměry k dítěti v případě rozvodu či rozluky.

¹¹ FIALOVÁ, Ludmila a kol. *Oznamuje se láskám našim; sborníček textů k výstavě ...o svatebních oděvech a svatbách, pořádané Východočeským muzeem v Pardubicích ve dnech 25. 5. – 16. 9. 2007 ve spolupráci s Muzeem východních Čech v Hradci Králové a Etnografickým ústavem Moravského zemského muzea v Brně.* Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2007, str. 70. ISBN 978-80-86046-92-1.

¹² Tamtéž, str. 69–70.

¹³ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. *Radostné dětství?: Dítě v Čechách devatenáctého století.* Praha: Paseka, 2006, str. 151. ISBN 80-7185-647-9.

Opět zde můžeme pozorovat vedoucí postavení muže, neboť děti přejímají jeho jméno a nabývají všech práv, vyplývajících z jeho rodiny a stavu. Další otcova práva jsou v zákoníku vymezena jako otcovská moc, kdy otec rozhodoval o budoucím povolání dítěte a spravoval jeho majetek. Žádné dítě, které bylo v moci otcovské, nemohlo uzavírat závazky bez otcova přivolení (§ 146–152 ABGB). Výchova a péče náležely matce. Ve skutečnosti se však péči o děti – především v raném věku – věnovala v rodinách středními vrstvami počínaje chůva. U nižších vrstev o dítě pečovali převážně prarodiče. Otcovská péče ve smyslu kontaktu s dítětem, věnování se mu osobně, prakticky neexistovala. Otcové se s dětmi většinu dní ani nepotkávali, neboť byli až příliš zaměstnáni svou prací a domů se vracivali, až když dítě spalo.¹⁴

V případě rozvodu děti „náležely“ otci. Skutečnost, kdo dítěti opravdovou péči věnoval, nebyla brána v potaz. Tato praxe se však v průběhu let změnila. *„Jestliže při rozvodu nebo rozloučení manželství manželé bez souhlasu soudu učinili úmluvu o péči o děti a o jejich výchově, má soud přihlížeti ke zvláštním poměrům případu se zřetelem na zájmy dětí, povolání, osobnost a vlastnosti rodičův a na příčiny rozvodu nebo rozloučení rozhodnutí, zda všechny děti nebo které z nich otci nebo matce mají býti ponechány. Druhý manžel podrží však přece právo, osobně se s dítětem stýkati. Soud může styk podrobněji upravit. Náklady na výchovu nese otec.“* (§ 142 ABGB). Úprava tedy ponechávala péči o dítě na vzájemné dohodě rodičů, i když v praxi měl jistě stále větší šance muž. Avšak přinesla poměrně moderní myšlenku, co se týče rovnoprávného postavení rodičů, a to také v tom, že považovala za důležitý styk s oběma rodiči. Nerovnost zde lze spatřovat pouze v placení výživného, neboť to bylo vždy úkolem otce, což ale také ovlivňovaly omezené možnosti ženské práce v tehdejší době.

Co se týče péče o děti nesezdaných rodičů, tedy nemanželských dětí, zákon jim přiznával horší postavení než dětem narozeným v manželství. Nepřejímali jméno po otci (používaly tedy matčino) a ani jeho společenský status. Avšak měli právo, aby jim otec poskytoval výživu, výchovu a zaopatření. Na rozdíl od dětí narozených v manželství však nespádaly pod otcovu moc, tudíž ani ve formálním smyslu nebyly zastupovány otcem a místo toho je zastupoval soudem určený poručník (§ 165–166 ABGB).

¹⁴ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. *Radostné dětství?: Dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha: Paseka, 2006, str. 152–153. ISBN 80-7185-647-9.

1.2. Vývoj ve 20. století

Nově vzniklé Československo převzalo v roce 1918 rakouské právo. ABGB nadále platil jako Obecný občanský zákoník, muž byl tedy hlavou rodiny a žena následovala jeho rozhodnutí. Převzetí rakouského občanského zákoníku bylo bráno jako provizorium a pracovalo se na nové kodifikaci práva občanského, kterou však později pohřbil začátek druhé světové války.

V roce 1919 byl vydán zákon č. 320/19 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství¹⁵. Důvody rozluky byly v zákoně jasně vymezeny. Kromě několika z nich, převzatých z předcházející doby, se zde objevují pojmy jako *hluboký rozvrat manželský* nebo *nepřekonatelný odpor* (§ 13 „rozlukového“ zákona). Rozluka manželství nyní byla ve všech ohledech daleko jednodušší záležitostí. Poté co rozhodnutí o rozluce manželství nabylo právní moci, mohlo být uzavřeno nové manželství. Dalo by se říci, že zákon se v jistém směru snažil zrovnoprávnit ženu s mužem. „*Chceme, aby naše ženy byly inteligentní, sebevědomé a hospodářsky neodvislé. Neboť jen takové ženy dovedou uplatnit svůj politický vliv na zvýšení kulturní úrovně národa.*“¹⁶

Mohlo se zdát, že se tyto požadavky snažily přinést změnu pohledu na soužití muže a ženy. Po rozluce se však postavení ženy jevílo značně komplikovaně. Zvyklosti rodinného života totiž nebylo možné změnit ze dne na den. Většina žen neměla vlastní zaměstnání, takže byla zcela finančně závislá na svém dřívějším manželovi. I když byly také ženy, které práci měly, většinou šlo o částečné pracovní úvazky, které ženám nemohly zajistit kvalitní životní úroveň, ženská role totiž i nadále spočívala v péči o domácnost. Také vzdělanost mezi ženami nebyla rozšířená na takové úrovni, aby jim mohla pomoci k plnohodnotnému zaměstnání. Zaměřili se na ženy ze střední třídy, jejich přístup k vyššímu vzdělání byl značně limitován financemi. Další ránou pro rozloučenou ženu mohlo být také to, že muž měl stále větší právo na dítě. Vliv na výchovu starších dětí potom byl ze strany rozloučených žen prakticky nulový. Z těchto důvodů – a obzvláště z těch ekonomických – nebylo příliš návrhů na rozluku podáváno ženami. Ženy raději zůstávaly i s násilnými partnery, než aby čelily velice nejisté budoucnosti

¹⁵ Přezdívaný rovněž jako rozlukový zákon. Srov. MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Příbram: Leges, 2010, str. 427. ISBN 978-80-87212-39-4.

¹⁶ Úryvek z projevu poslankyně Luisy Landové-Štychové, proneseného dne 20. 5. 1919 v Praze. Srov. FIALOVÁ, Ludmila a kol. *Oznamuje se láskám našim; sborníček textů k výstavě ...o svatebních oděvech a svatbách, pořádané Východočeským muzeem v Pardubicích ve dnech 25. 5. – 16. 9. 2007 ve spolupráci s Muzeem východních Čech v Hradci Králové a Etnografickým ústavem Moravského zemského muzea v Brně*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2007, str. 97. ISBN 978-80-86046-92-1.

a prakticky přežívání ze dne na den. Návrhy na rozluku tak podávali spíše muži, kteří byli ve většině případů dobře ekonomicky zabezpečeni.¹⁷

Zásadní změnu rodinného práva představoval až zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který nabyl účinnosti 1. ledna 1950. Byl v něm zakotven nový institut zákonného majetkového společenství, který byl tvořen veškerým majetkem manželů, nabytým během trvání manželství. Nová úprava zdůraznila povinnost rodičů starat se o duševní a tělesný vývoj dětí a s tím související péči o jejich výživu a výchovu. Další novinkou bylo zrovnoprávnění postavení rodičů: oba mají stejnou rodičovskou moc. Taktéž již nezáviselo na tom, zda rodiče byli sezdáni, nebo ne – jejich práva a povinnosti vůči dítěti byla v obou případech stejná. Třetí část zákona se zaměřovala na rozvod manželství, který byl tedy poprvé formulován ve formě, jak jej známe dnes. Rozvod manželů, jejichž dítě bylo ještě nezletilé, byl však prakticky nemožný. „*Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvodem zrušeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem dětí.*“ (§ 30 odst. 2 zákona o právu rodinném). Pro případ, že by k rozvodu skutečně došlo, pamatoval zákon i na zabezpečení dítěte pro dobu po rozvodu, kdy stanovil povinnost v rozhodnutí vymezit práva a povinnosti rodičů a také majetek dítěte.¹⁸

Následující kodex rodinného práva – zákon o rodině č. 94/1963 Sb. – vešel v účinnost 1. dubna 1964 a přinesl opět řadu novinek. Termín „rodičovská moc“ byl nahrazen pojmem „práva a povinnosti rodičů“, přičemž povinnosti rodiče měl také manžel matky, který s matkou a dítětem sdílel společnou domácnost. Dalo by se říci, že jistý druh rodičovských práv a povinností byl také stanoven národnímu výboru. Národní výbory byly oprávněny zasahovat do výchovy nezletilých, přičemž jejichž výtky mohly směřovat jak vůči dítěti, tak i vůči jeho rodičům. Svou moc mohly projevovat formou opatření vůči nezletilému, která mohly ukládat bez souhlasu soudu.¹⁹

V rozhodnutí o rozvodu muselo být určeno, kterému z rodičů se dítě svěřuje do péče a jakým způsobem má druhý z rodičů přispívat na jeho výživu. Zákon také umožňoval, aby se rodiče sami dohodli na úpravě svých práv a povinností k dítěti pro dobu po rozvodu. Tato dohoda měla povahu soudního smíru.²⁰ Kritéria, na jejichž základě soud rozhodoval, do péče

¹⁷ FIALOVÁ, Ludmila a kol. *Oznamuje se láskám našim; sborníček textů k výstavě ...o svatebních oděvech a svatbách, pořádané Východočeským muzeem v Pardubicích ve dnech 25. 5. – 16. 9. 2007 ve spolupráci s Muzeem východních Čech v Hradci Králové a Etnografickým ústavem Moravského zemského muzea v Brně.* Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2007, str. 95–98. ISBN 978-80-86046-92-1.

¹⁸ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo, historie, současnost a perspektivy,* Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2005, str. 88–93. ISBN 80-86432-48-3.

¹⁹ Tamtéž, str. 97–98.

²⁰ ELIÁŠ, Josef. *Zákon o rodině: komentář.* Praha: Orbis, 1970, str. 100–107.

kterého z rodičů dítě svěří, byla stanovena v § 26 odst. 3 tohoto zákona: „*Soud při rozhodování o právech a povinnostech rodičů nebo při schvalování jejich dohody vždy přihlédně k tomu, aby byly zajištěny nejprůzračnější podmínky pro zdárný vývoj dítěte v uvědomělého občana.*“²¹

Zákon o rodině byl v průběhu let několikrát novelizován, nejvýznamnější je bezpochyby novela z roku 1998. Přinesla nový druh péče o dítě po rozvodu: péči střídavou – soud může „[...] svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů [...]“ (§ 26 odst. 2 zákona o rodině). Rozšířeny byly také důvody, ke kterým byl soud povinen přihlédnout při rozhodování o péči: „*Při rozhodování o svěření dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlédně rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.*“ (§ 26 odst. 4 zákona o rodině).

²¹ ELIÁŠ, Josef. *Zákon o rodině: komentář*. Praha: Orbis, 1970, str. 101.

2. Formy péče o dítě

Rodičovská odpovědnost je v současné době upravena zákonem č. 89/2012 Sb., který nabyl účinnosti 1. 1. 2014. Pod pojmem rodičovská odpovědnost rozumíme soubor práv, výsad a povinností. Hovoříme zejména o povinnostech a právech „[...] *pečovat o dítě, chránit dítě, udržovat s dítětem osobní styk, zajišťovat výchovu a vzdělání dítěte, určit místo, kde má mít bydliště, zastupovat dítě a pečovat o jmění dítěti.*“²² Rodičovská odpovědnost náleží oběma rodičům: „*Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Má ji každý rodič, ledaže jí byl zbaven.*“ (§ 865 odst. 1 OZ). Rodič může být také omezen v jejím výkonu, a to rozhodnutím soudu nebo ze zákona (§ 870 OZ). V případech, kdy má dítě pouze jednoho rodiče majícího rodičovskou odpovědnost, nebo oba rodiče, kteří však neposkytují dítěti náležitou péči a ochranu nebo rodičovskou odpovědnost vykonávají v rozporu se zákonem, je zapotřebí zásahu soudu.

Pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti nastává ve chvíli, když rodič nemůže pro závažnou překážku delší dobu svou rodičovskou odpovědnost vykonávat. V takovém případě „[...] *soud pozastaví výkon rodičovské odpovědnosti a ustanoví dítěti poručníka.*“²³ Po odpadnutí překážky soud zase rozhodne o rodičovské odpovědnosti (§ 869 OZ). V tomto případě nemůžeme hovořit o sankci, protože se nejedná o rodiče, kteří by svou rodičovskou odpovědnost řádně neplnili, ale zájem dítěte pozastavení rodičovské odpovědnosti z určitých důvodů vyžaduje (viz výše).²⁴

V případě, že rodičovská odpovědnost není vykonávána řádně a zájmy dítěte intervencí soudu vyžadují, soud „[...] *omezí rodičovskou odpovědnost dotyčného dítěte v potřebném směru nebo v potřebné míře anebo omezí pouze výkon rodičovské odpovědnosti.*“²⁵ (§ 870 OZ). Omezení rodičovské odpovědnosti nebo omezení jejího výkonu se na rozdíl od jejího pozastavení vztahuje pouze na některé povinnosti a práva. Jako příklad můžeme uvést situaci, kdy je na majetek rodiče prohlášen úpadek, a tak rodič nemůže nadále spravovat jmění svého dítěte (§ 901 OZ).

²² ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 114. ISBN 978-80-7478-937-3.

²³ Tamtéž, str. 113.

²⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, str. 182–188. ISBN: 978-80-7502-179-3.

²⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 113. ISBN 978-80-7478-937-3.

Pokud však rodič rodičovskou odpovědnost závažným způsobem zanedbává nebo její výkon zneužívá, může jej soud rodičovské odpovědnosti zbavit a současně dítěti ustanoví poručníka (§ 871 OZ). Můžeme zmínit příklady, kdy rodič proti svému dítěti spáchal úmyslný trestný čin nebo své dítě, které není trestně odpovědné, ke spáchání trestného činu použil (§ 871 odst. 2 OZ).²⁶

2.1. Výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství

Pokud soud rozhoduje o rozvodu manželství, musí rozhodnutí o rozvodu předcházet rozhodnutí o poměrech dítěte v době po rozvodu: „*Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.*“ (§ 755 odst. 3 OZ). Pokud mají manželé více dětí, je o každém z nich rozhodováno jednotlivě.²⁷ Soud také může rozhodnutím schválit dohodu rodičů, pokud znění dohody neodporuje zájmům dítěte. Hlavním kritériem při rozhodování soudu je tedy zájem dítěte. Soud při rozhodování nebere v úvahu pouze vztah dítěte k rodičům, ale i k sourozencům nebo i k prarodičům.²⁸

Jiná situace nastává, když rodiče dítěte nejsou manželi. V takovém případě se rodiče mohou na péči o dítě dohodnout sami. Pokud se jim ale nepodaří dohodu uzavřít, mohou se obrátit na soud, aby autoritativně rozhodl. Od tohoto okamžiku je však nutné, aby každou další změnu v péči o dítě už vždy upravoval soud.²⁹

Občanský zákoník v § 907 odst. 1 vyjmenovává jednotlivé formy péče o dítě: „*Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.*“ Při rozhodování o formě péče pohlíží soud na „[...] osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na

²⁶ ŠMÍD, Ondřej, DEJMANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, str. 128–129. ISBN 978-80-7502-195-3.

²⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 111–122. ISBN 978-80-7478-937-3.

²⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Rozhodování soudu o výkonu rodičovské odpovědnosti při rozvodu rodičů. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. (§ 655–975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 543–545. ISBN 978-80-7478-477-4.

²⁹ ŠMÍD, Ondřej, DEJMAROVÁ, Radka a kol.: *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, str. 79. ISBN 978-80-7502-195-3

výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.“ (§ 907 odst. 2 OZ). Zákonodárce nesmí sám určovat, která z výše uvedených forem je péčí upřednostňovanou a primárně aplikovatelnou. „Není totiž nikdy a priori jisté, který z celého rejstříku možných způsobů uspořádání poměrů bude určitému dítěti vyhovovat nejlépe.“³⁰

O tom, jak je důležité na situaci nahlížet prostřednictvím dítěte a nečinit z něj pouhý objekt sporu, budeme podrobněji referovat v kapitolách věnujících se cochemské praxi. To, že se ke každému případu musí přistupovat individuálně, potvrzuje i náleze Ústavního soudu, v němž se uvádí, že střídavá péče není „automatickou“ volbou po rozchodu rodičů dítěte. Určujícím kritériem je nejlepší zájem dítěte a je třeba, aby o střídavou péči projevili zájem oba rodiče. Navíc v tomto konkrétním případě děti uváděly, že mají daleko kladnější vztah k vedlejší účastnici (tetě), jejíž výchovné prostředí jim vyhovuje, a v domácnosti otce se necítí dobře, neboť mají záporný vztah s jeho přítelkyní. Dá se tudíž vyvodit, že o střídavou péči samy nestojí.³¹

2.1.1. Společná péče

Jedná se snad o jednu z nejlepších variant, kdy dítě a rodiče stále tvoří jednu rodinu.³² V praxi je tedy rozhodnuto o svěřeni dítěte do společné péče rodičů. Tento institut však není hojně využíván, soud navíc nemůže rozhodnout o společné péči, pokud s ní jeden z rodičů nesouhlasí. Sám ani takový způsob péče nařídit nemůže, takže jediným způsobem, jak o takové péči rozhodnout, je schválení dohody rodičů. Rozhodnout o společné péči je vhodné v případech, „[...] kdy se jedná o téměř zletilé dítě, které již s rodiči nežije ve společné domácnosti (dítě studuje v jiném městě či v zahraničí, anebo se již samo živí, apod.). Dále společná péče přichází v úvahu v případě, že rodiče po rozvodu plánují i nadále bydlet v jednom

³⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. *Právník*. 2015, č. 2, s. 101.

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 10. 2019, sp. zn. III. ÚS 2396/19, bod 13–15.

³² ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 122. ISBN 978-80-7478-937-3.

*bytě či domě a jsou dohodnuti na otázkách spojených s dítětem i jeho výživou.*³³ Vždy je však nutné sledovat zájem dítěte, proto by měl soud vždy, než dohodu rodičů o společné péči schválí, zjistit, zda mezi rodiči existují nějaké rozpory a zda se bez problému dokáží ve věcech týkajících se dítěte dohodnout. Za výhodu společné péče bychom mohli vyzdvihnout i fakt, že není potřeba autoritativních zásahů soudu. Výchova a výživa dítěte je nadále řešena pouze jeho rodiči.³⁴ Formu této péče (vedle péče střídavé) označil i ústavní soud jako ideální uspořádání.³⁵

2.1.2. Výlučná péče

V případě, že je dítě svěřeno do výlučné péče jednomu z rodičů, je často zapotřebí upravit styk dítěte s druhým rodičem.³⁶ Dle § 888 občanského zákoníku *„dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže; soud může také určit podmínky styku, zejména místo, kde k němu má dojít, jakož i určit osoby, které se smějí, popřípadě nesmějí styku účastnit. Rodič, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, styk dítěte s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.“* Oba rodiče se musí zdržet veškerých negativních komentářů vůči druhému rodiči, které by měly za účel vztah dítěte k tomuto rodiči poškodit. Dále mají rodiče vzájemnou informační povinnost, tudíž jsou nadále povinni spolu v jisté rovině komunikovat a nevyužívat tak ke komunikaci dítěte (§ 890)³⁷.

Rodič, v jehož výlučné péči se dítě nachází, by měl plnit zejména tři povinnosti: řádně dítě na styk s druhým rodičem připravit, tento styk umožnit a s druhým rodičem spolupracovat. Řádně dítě připravit zahrnuje jak stránku materiální, tak psychickou. Je nutné dítěti nachystat vhodné oblečení, nutné léky, případně hračky. Příprava psychická je poněkud náročnější: měla by se realizovat neustále. Je tedy, jak již bylo výše zmíněno, potřeba vyvarovat se negativních

³³ LINHARTOVÁ, Aneta. *Poměry mezi rodiči a dětmi po rozvodu manželství*. Praha: 2018, str. 57. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedoucí práce doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph. D.

³⁴ TOMEŠOVÁ, Jana. Společná péče o nezletilé dítě. *Právní prostor*. 22. 11. 2017 [cit. 15. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spolecna-pece-o-nezletile-dite>.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15, bod 17.

³⁶ FRENČLOVÁ, Adéla. Přehled modelů styku a modelů střídání v péči o dítě. *Právní prostor*. 10. 1. 2019 [cit. 15. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/prehled-modelu-styku-a-modelu-stridani-v-peci-o-dite>.

³⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela: *Občanské právo hmotné 2*, Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 123–124. ISBN 978-80-7478-937-3.

komentářů a podporovat pozitivní vztah dítěte s druhým rodičem. Dalším bodem je umožnění styku dítěte s rodičem. Navazuje na řádnou přípravu, kdy je dítě předáno druhému rodiči na domluveném místě a v dohodnutý čas, po dohodnutém čase je zase na určeném místě předáno rezidentnímu rodiči. Překážkou pro návštěvu druhého rodiče by neměla být ani nemoc dítěte, pokud není zdravotní stav natolik vážný, aby dítě nebylo schopno převozu k druhému rodiči. Pokud tento rodič je schopen o nemocné dítě pečovat, není možné styku bránit. Posledním bodem je povinnost spolupráce s druhým rodičem. Rodiče by se měli snažit si vycházet vstříc, například předat si dítě na jiném místě než je zvykem z důvodu neočekávané události, pečující rodič by měl napomáhat v zaučení péče o dítě v případech nemoci, snažit se u dítěte eliminovat negativní reakce vůči druhému rodiči a podporovat dítě, aby si s druhým rodičem rozvinulo vztah (§ 888 OZ).³⁸

2.1.3. Střídavá péče

Ve střídavé péči je dítě po určitou dobu v péči jednoho z rodičů a po daném časovém období, většinou po týdnů či po čtrnácti dnech, je v péči druhého rodiče.³⁹ Tento druh péče můžeme vnímat jako určitý „kompromis“, kdy se rodiče o jejich společné dítě spravedlivě dělí. Jako plus bychom mohli vyzdvihnout fakt, že dítě neztrácí kontakt ani s jedním z rodičů a navíc jsou rodiče nuceni k určité spolupráci a komunikaci.⁴⁰ Naopak velkým negativem je nestálost sociálního prostředí a vazeb.

V posledních letech se objevuje, dalo by se říci, nový typ střídavé péče, nazývaný „hnízdo“ (z angl. Bird's Nest), kdy nemění prostředí dítě, ale jeho rodiče. V praxi to znamená, že dítě zůstává v jednom bytě a rodiče se u něj v určitých časových intervalech střídají.⁴¹ Velkou částí rodičů je však tato forma odmítána.

Snaha o udržení sociálních vazeb dítěte se projevuje v posledních letech i v judikatuře. Dle ní je střídavou péči možné realizovat tehdy, pokud má dítě možnost navštěvovat stejnou školu,

³⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol: *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, str. 138–140. ISBN 978-80-7502-179-3.

³⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebná i proklínaná. *Bulletin advokacie*. 9. 4. 2015 [cit. 2. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/stridava-pece-velebena-i-proklinana>.

⁴⁰ MALÁ, Karolína. Je střídavá péče v nejlepším zájmu dítěte? *Kolibřík – Bulletin pro mezirodovou spolupráci v oblasti duševního zdraví*. 10. 4. 2019 [cit. 15. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.cochem.cz/wordpress/wp-content/uploads/kolibrik_2_2019_03_web-4.pdf, str. 27.

⁴¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela: *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 122. ISBN 978-80-7478-937-3.

kroužky a být v blízkosti svých vrstevníků.⁴² Ne vždy jsou však soudy brány vazby školního zařízení a přátel v potaz. V souvislosti s touto problematikou můžeme zmínit zamítavý nález Ústavního soudu ÚS 1506/13, ve kterém se projednávala problematika střídavé péče mezi rodiči, jejichž bydliště od sebe byla značně vzdálena (Česká Lípa – Olomouc) a v souvislosti s ní blížící se školní docházka dítěte. Stěžovatelka nesouhlasila s rozhodnutím Ústavního soudu hned v několika bodech, jedním z nich byla právě i problematika výše zmíněné školní docházky. Dle rozhodnutí krajského soudu měla dívka pobývat dva týdny v měsíci u matky a dva týdny v měsíci u otce. Matka s tímto modelem nesouhlasila, neboť nechtěla, aby dívka musela měnit školní zařízení. Ústavní soud zde argumentoval stabilitou výchovného prostředí, protože dívka byla již od rozchodu rodičů (cca dva roky) zvyklá na tento model. Ústavní soud tedy neshledal důvod, proč měnit fungující systém, a navíc v dalším bodě uvedl, že nevidí důvod, proč by i v nadcházející školní docházce nemohl takovýto model vzhledem k současným možnostem individuálního vzdělávání fungovat. Tento názor však rozporoval soudce Ludvík David. Dle Davida je stávající režim stěhování se mezi tak vzdálenými bydlišti velice náročný, ale v současné době (roz. v předškolním věku dítěte) zvládnutelný. Na rozdíl od Ústavního soudu však vidí problém v nadcházející školní docházce.⁴³ *„Na rozdíl od mateřské školy, kde ještě dost dobře nelze hovořit o dětském kolektivu v plném slova smyslu, na základní škole se již takový kolektiv tvořit začíná, a to se všemi výchovnými přednostmi i dětskými nectnostmi, které jej provázejí. Přestože dnešní děti už považují máloco za překvapivé, dokáže nezletilá zvládnout fakt permanentního střídání školního prostředí [...] Dokáže zvládnout třeba i rozdílné učební nároky, jež na ni budou mít ze situace nepochybně rozpačití učitelé? Jak se dokáže skutečně těšit z mimoškolních aktivit, když za nimi bude muset každých 14 dní přejíždět z místa na místo?“*⁴⁴ Podobného názoru jako ústavní soudce David, co se týče povinné školní docházky, je také psycholog Mertin: *„Jakmile je dítě starší, nepotřebuje jenom rodiče, ale i sociální vazby v místě. Zákon sice navštěvování dvou mateřských a případně základních škol umožňuje, ale mně to přijde až nelidské. Proč to dělat dítěti ještě těžší, než je nutné.“*⁴⁵

⁴² KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebná i proklínaná. *Bulletin advokacie*. 9. 4. 2015 [cit. 2. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/stridava-pece-velebena-i-proklinana>.

⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13.

⁴⁴ Tamtéž, odlišné stanovisko soudce Ludvíka Davida.

⁴⁵ Autor neuveden. Dle Ústavního soudu nemůže být vzdálenost mezi bydlišti rodičů sama o sobě překážkou střídavé péče. *Bulletin advokacie*. 6. 6. 2014 [cit. 7. 6. 2021]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dle-ustavniho-soudu-nemuze-byt-vzdalenost-mezi-bydlisti-rodicu-sama-o-sobe-prekazkou-stridave-pece?browser=mobi>.

3. Rozvod nebo rozchod rodičů a jeho dopad na dítě

V této kapitole budeme na dítě v rozvodovém období nahlížet z psychologického hlediska. Rozvod nebo rozchod rodičů má totiž vždy největší dopad na jejich společné dítě. Proto je velice důležité, aby spolu rodiče dokázali komunikovat a před dítětem i jinak o sobě navzájem mluvili hezky. Prvotní reakcí na rozvod ze strany dospělých bývá právě hledání chyb na tom druhém, přičemž tyto chyby si rodiče často vytýkají v přítomnosti dětí, nebo jim je přímo sdělují. Pro dítě, které už tak dost špatně nese rozpad vztahu rodičů, je to jen další zátěž; dítě si vytváří negativní pohled na sebe samotné a obviňuje se, že rozpad vztahu rodičů je jeho vina. Ve většině případů pak u dítěte převládá názor, že musí být dokonalé, aby bylo milováno. Když naproti tomu vyrůstá v harmonickém prostředí, nepochybuje o sobě a má i zdravé sebevědomí.⁴⁶

Na následujících řádcích se budeme zabývat úskalími negativního dopadu rozvodu rodičů na dítě v případě, že je svěřeno do střídavé nebo výlučné péče. Má-li soud rozhodnout o společné péči, předpokládá se, že vztahy mezi rodiči jsou dobré a že jsou rodiče schopni spolu relevantně komunikovat. Samozřejmě i v takto uspořádané péči se mohou objevit negativní následky rozvodu, a to v případě, kdy do rodiny přichází nový partner, případně i noví sourozenci.

Důležitou a snad největší roli by při rozvodu rodičů mělo hrát přání dítěte, pokud je dítě vzhledem k rozumové a duševní vyspělosti schopné formulovat vlastní názory (§ 100 odst. 3 OSŘ). Dle rozhodnutí Ústavního soudu by dítě od dvanácti let mělo být soudem vyslechnuto, jak se staví k situaci v rodině. Není však vyloučeno, aby bylo vyslechnuto i dítě mladší dvanácti let, neboť rozhovor s dítětem vždy představuje velký přínos v řešení dané situace.⁴⁷

Určujícím kritériem pro rozhodnutí, do jaké péče a případně komu bude dítě svěřeno, je vždy zájem dítěte. Co to vlastně znamená zájem dítěte, není úplně jednoduché vymezit. Obecně se však má za to, že zájmem dítěte v případě rozchodu rodičů je, aby byla zachována jeho rodina, a pokud to není možné, aby co nejméně ztratilo kontakt s oběma rodiči, pokud se ovšem nejedná o patologické osoby.⁴⁸

⁴⁶ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist – žárlivost, nevěra a rozvod – nový partner v rodině, nevlastní sourozenci – vzpomínky z dětství*. Praha: Grada, 2002, str. 39–53. ISBN 80-247-0332-7.

⁴⁷ Tamtéž, str. 39–54.

⁴⁸ HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka, KOVÁČOVÁ, Anna a Ondřej SPÁČIL. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, str. 149–150. ISBN 978-80-7502-015-4.

Pokud se rodiče sami nedokáží dohodnout, jak by měla péče o dítě po rozvodu jejich manželství vypadat, je zde několik kritérií, kterými je soud ve svém rozhodování vázán ex lege: „osobnost dítěte, jeho vloh, schopnosti a vývojové možnosti se zřetelem na životní poměry rodičů; právo dítěte na péči obou rodičů a schopnosti otce či matky dohodnout se na výchově (i pravidelném styku) s druhým rodičem; citová orientace a zázemí dítěte; výchovné schopnosti a odpovědnost každého z rodičů; stabilita budoucího výchovného prostředí [...] hmotné zabezpečení včetně bytových poměrů; citová vazba dítěte na prarodiče, sourozence a další příbuzné; kdo dosud kromě běžné péče o dítě dbal o výchovu dítěte po stránce citové, rozumové a mravní.“⁴⁹ V nálezu Ústavního soudu z 26. 5. 2014 jsou uvedena kritéria poněkud obecnějšího charakteru: „(1) existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou; (2) míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby; (3) schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a (4) přání dítěte.“⁵⁰ Je tedy zřejmé, že zákonné pokyny není třeba brát doslova. Naopak je nutné u každého dítěte brát v potaz konkrétní podmínky a jeho individuální potřeby.

3.1. Výlučná péče jednoho z rodičů a její dopady na psychiku dítěte

Jak již bylo výše uvedeno, mají-li manželé nezletilé dítě, musí soud nejprve rozhodnout o poměrech dítěte v době po rozvodu, než samotné manželství rozvede (§ 755 odst. 3 OZ). Jak již bylo také zmíněno v předcházející kapitole, soud může svěřit dítě rovněž do výlučné péče jednoho z rodičů (§ 907 odst. 1 OZ). U výlučné péče je problémem především styk s druhým rodičem. Ideální varianta je taková, kdy se rodiče sami bez zásahu soudu dohodnou, kdy, jakým způsobem a jak dlouho bude styk probíhat.⁵¹ I když se rodiče dokáží dohodnout, je situace pro dítě, převážně v rané fázi po rozvodu, psychicky velice náročná. Mnohé komplikace vyvstávají ve vztahu mezi dítětem a jeho odloučeným rodičem. První návštěva u odloučeného rodiče bývá pro dítě většinou menším šokem, dítě vybočí ze svého obvyklého režimu a ocitá se v prostředí, kde fungují tak trochu jiná pravidla, než jaká znalo doposud. Po návratu zpět k rodiči, kterému

⁴⁹ MACH, Jan a Petr ŠMOLKA. *Manželská a rodinná trápění*. Praha: Portál, 2008, str. 136–137. ISBN 978-80-7367-448-9.

⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13.

⁵¹ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist – žárlivost, nevěra a rozvod – nový partner v rodině, nevlastní sourozenci – vzpomínky z dětství*. Praha: Grada, 2002, str. 39–54. ISBN 80-247-0332-7.

bylo svěřeno do výlučné péče, nadchází pro dítě opět složitá situace. Například náctileté děti neví, jak na návštěvy u druhého rodiče bezprostředně reagovat, nechtějí totiž ranit city svého rezidenčního rodiče. Neví, zda si návštěvu pochvalovat, či ji hodnotit negativně, a vůbec jaký mají zaujmout postoj, aby byl pro druhého rodiče snesitelný. Pochybují i o vlastních pocitech – je správné mít z návštěvy u táty radost, když maminka doma pláče?⁵² Menší děti zase například strádají tím, že nejsou jejich oblíbené hračky v obou domácnostech.

Problém také nastává ve chvíli, kdy se rezidentní rodič snaží dítěti ve styku s druhým rodičem zabránit. Jedná se o situace, ve kterých rodič takto koná zcela bezdůvodně.

Výjimkou jsou ale případy, kdy se téměř zletilé dítě nechce vídat s druhým rodičem, kdy dochází k náhlé změně školních aktivit, nebo setkávání s druhým rodičem stav dítěte neumožňuje.⁵³ Dle § 889 občanského zákoníku „*rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje. Brání-li rodič, který má dítě v péči, bezdůvodně trvale či opakovaně druhému rodiči ve styku s dítětem, je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči.*“ K bránění styku s dítětem tedy musí docházet opakovaně. Dlouhodobé časové intervaly bez přítomnosti druhého rodiče mohou u dítěte vést k odcizení, které může vyústit v takzvaný syndrom zavrženého rodiče. Poté je velice důležitá pomoc odborníků, kteří s rodinou pracují, a soud následně zahájí „*řízení o změnu péče ex officio*“⁵⁴ (§ 468 odst. 3, ZŘS). Pokud si však dítě vybuduje samo od sebe negativní vztah vůči druhému rodiči na základě vlastních předchozích zkušeností a vídat se s ním odmítá, nemůže to být přičítáno k tíži rodiče, jenž má dítě v péči.⁵⁵

O výlučné péči jednoho z rodičů je vhodné rozhodnout ve chvíli, kdy jsou rodiče v hlubokém rodičovském konfliktu. Jeden rodič je dítěti schopen poskytnout jednotný řád lépe, než dva lidé, kteří se nedokáží na ničem dohodnout. V těchto případech je z psychologického hlediska vhodné svěřit dítě do péče toho z rodičů, „*[...] u kterého vidíme menší sklony k distribuci viny a k manipulacím a který má sklon být v páru spíše intropunitivním nositelem viny*“⁵⁶ a hlavně nemá přílišné tendence dítě popuzovat vůči druhému rodiči.

⁵² GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie*. Havlíčkův Brod: Grada, 2009, str. 100–103. ISBN 978-80-247-2390-7.

⁵³ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol: *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, str. 140. ISBN 978-80-7502-179-3.

⁵⁴ Tamtéž, str. 142.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ KLIMEŠ, Jeroným. Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu. *Klimes.us*. 2009 [přesná datace neuvedena, cit. 14. 8. 2021] Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf, str. 12.

3.2. Střídavá péče o dítě a její dopady na psychiku dítěte

Dítě chce obvykle i po rozvodu žít s oběma rodiči. Podle právě řečeného se na prvním místě nabízí střídavá péče. Ne vždy je ale péče obou rodičů pro dítě tím nejlepším řešením. Existují situace, případy, kdy společná péče rodičů dítěti spíš škodí, než prospívá.⁵⁷ Tento druh péče je tedy vhodný pouze pro rodiče, kteří jsou schopni spolu komunikovat a ve výchově dokáží nalézat kompromisy. Pokud je jeden rodič zásadně proti střídavé péči, není vhodné o ní vůbec rozhodnout.⁵⁸ I když se však rodiče na tomto druhu péče shodnou, soud jejich dohodu schválit nemusí, pokud by byla v rozporu se zájmem dítěte.⁵⁹

Dále existuje negativum z hlediska velké nestability výchovného prostředí. Pro usnadnění porozvodové situace je pro dítě přínosné zachovat prostředí, ve kterém žije: mělo by navštěvovat stejnou školu, mělo by být podporováno ve stávajících zájmech a aktivitách. Stejně tak by měl být podporován jeho vztah s druhým rodičem a příbuznými z obou stran rodiny.⁶⁰ O důležitosti zachování stability školního prostředí mluví i Ústavní soud ve svém nálezu z 5. 9. 2012. Ústavní soud konstatuje, že je vhodné pohlížet na střídavou péči také prostřednictvím názoru dětských psychologů. Řada z nich důrazně doporučuje, že by tento druh péče neměl znamenat střídání školních zařízení. *„Školáci jsou již mnohem více fixováni na svůj kolektiv vrstevníků a je škodlivé tento kolektiv střídat v jakémkoliv cyklu. [Střídání školních zařízení] vytrhuje dítě z jeho dětského kolektivu a dělá z něho outsidera, protože s kamarády nesdílí společný osud. Střídání školního kolektivu v praxi může znamenat, že dítě kromě normální rodiny přijde i o normální vztahy v kolektivu, které se formují po celou dobu jeho školní docházky.“*⁶¹ Důležitá je i „stabilní osobní péče“⁶². Zejména malé děti, které vyžadují stabilní péči, potřebují, aby o ně pečovala tatáž osoba či osoby. Střídání těchto osob není pro malé děti žádoucí.⁶³

⁵⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. *Právník*. 2015, č. 2, str. 102.

⁵⁸ KLIMEŠ, Jeroným. Střídavá výchova a styk s dítětem po rozvodu. *Klimes.us*. 2009 [přesná datace neuvedena, cit. 14. 8. 2021] Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf, str. 1–2.

⁵⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. *Právník*. 2015, č. 2, str. 118.

⁶⁰ GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie*. Havlíčkův Brod: Grada, 2009, str. 103–104. ISBN 978-80-247-2390-7.

⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. II. ÚS 1835/12.

⁶² ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. *Právník*. 2015, č. 2, str. 103.

⁶³ Tamtéž.

Také časté změny místa bydliště nejsou pro dítě přirozené. Z počátku se mohou rodiče snažit si dítě „kupovat“ a když je mají u sebe, připravují mu týden plný zábavy. Také to, že rodiče ve většině případů nezastávají jednotný názor – tedy co je u jednoho zakázáno, je u druhého povoleno – vnáší do života dítěte další chaos. Střídává péče, jak již bylo zmíněno, je velmi často nastavována v týdenních nebo čtrnáctidenních intervalech. Tak krátký časový úsek nedokáže dítěti zajistit stabilitu výchovného prostředí. Než si zvykne a adaptuje se na dané prostředí, opět „balí batoh“ a putuje ke druhému rodiči. Je těžké plánovat společný rodinný život, utužovat vazby s širší rodinou či uplatňovat nějaké výchovné prostředky, a tím nastavovat pravidla chování.

Další těžkostí pro dítě jsou odlišné režimy domácností. Může se jednat o naprosté maličkosti, na kterých si daná domácnost zakládá: *„Někde je zvykem zavírat dveře, aby nebyl průvan, jinde se větrá; někde se trvá na nošení přezůvek, jinde je přípustné chodit bosky; někde se stoluje společně zcela striktně, jinde je dovoleno, aby si každý dle chuti bral z kuchyně...“*⁶⁴ Jsou to právě tyto maličkosti, které v dítěti vyvolávají zmatek a chaos. Poté je zbytečně napomínáno v jedné domácnosti za věci, které jsou ve druhé domácnosti dovoleny. Bez pravidel a stability se děti necítí dobře. Dalo by se říci, že už v tak náročném období, jakým rozchod rodičů bezpochyby je, jsou dítěti přidělovány starosti navíc.⁶⁵

Pro uchování stability prostředí, ale také vztahů dítěte s rodičem se jako velmi vhodný způsob pro dítě jeví atypický typ střídavé výchovy. Můžeme říci, že je právě oním způsobem, který by mohl dítěti alespoň trochu usnadnit adaptaci na novou situaci. O jeho vhodnosti píše i Klimeš: *„Střídává výchova je velmi šetrná vůči dětem, pokud děti zůstávají stále ve stejném bytě a v cyklu se střídají rodiče. [...] Rodičům ale nevyhovuje tento druh střídavé péče ze stejného důvodu jako dětem. Ztrácejí představu domova a mají rozstrkané věci po celém světě. Najednou zjišťují, že jezdit k dětem je jen otročina, která jim brání užít si života, a že je to víc táhne třeba k jejich nové partnerce ap. Proto tato střídavá péče se samovolně rozpadá, když si jeden z partnerů pořídí novou rodinu. Takže nakonec to neustálé cestování, které dospělým bytostně nevyhovuje, se vnutí dětem s tvrzením, že je to vlastně jejich nezadatelné právo na styk s oběma rodiči...“*⁶⁶

⁶⁴ MALÁ, Karolína. Je střídavá péče v nejlepším zájmu dítěte? *Kolibřík – Bulletin pro mezinárodní spolupráci v oblasti duševního zdraví*. 10. 4. 2019 [cit. 15. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.cochem.cz/wordpress/wp-content/uploads/kolibrik_2_2019_03_web-4.pdf, str. 29.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ KLIMEŠ, Jeroným. Střídává výchova a styk s dítětem po rozchodu. *Klimes.us*. 2009 [přesná datace neuvedena, cit. 14. 8. 2021] Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf, str. 12.

Je zřejmé, že, jak již bylo řečeno výše, v drtivé většině případů si děti přejí, aby jim byli zachováni oba rodiče. Otázkou tedy zůstává, zda je důležitější žít u obou rodičů střídavě ve stejném poměru, nebo zda naopak dítěti zachovávat a nenarušovat jeho stabilní zázemí, tedy nenutit je k neustálým přesunům z jednoho místa na druhé a zpět.

Z našeho hlediska je princip střídání dítěte u rodičů týden co týden, či v jiných, stejnou měrou vymezených časových intervalech, pro dítě velice náročný a v drtivé většině případů rovněž nežádoucí, neboť dítě ztrácí pocit domova a rodinného zázemí. Proto zastáváme názor, že po zvážení všech dosavadních a výše zmíněných argumentů se jako nejlepší jeví takzvané hnízdo. V praxi se s ním však často nesetkáme. Jednak proto, že jeho možnosti často závisí na finanční situaci rodičů (neboť musí platit „trojí bydlení“), ale také proto, že rodiče sami jsou velmi neochotni opouštět svou komfortní zónu. Nezvládají proces, k němuž nutí právě své děti. Nedokáží tedy dát přednost pohodlí a zájmům svého dítěte před stabilitou vlastních, individuálních potřeb.

4. Cochemská praxe

Nastane-li situace, kdy je nutné, aby soud upravil poměry k nezletilému dítěti, je vždy nejlepší, aby rodiče v tomto směru dosáhli vzájemné dohody.⁶⁷ A právě vzájemná dohoda rodičů je podstatou cochemské praxe, kdy jsou rodiče vedeni k tomu, aby za spolupráce se soudem, advokáty, psychology a sociálními pracovníky dospěli k vlastní dohodě – k dohodě, kterou by oba chtěli.

4.1. Původ cochemské praxe

Cochemská praxe se začala utvářet v okrsku soudu Cochem (SRN) v roce 1992. Konala se zde konference profesí pěti různých oborů, a to soudců, advokátů, pracovníků odborů péče o dítě, zaměstnanců odborných poraden a znalců. Cílem konference bylo zhodnotit jak chápání vlastní profese, tak i vnímání ostatních odborných profesí.⁶⁸

Jednotlivé profese byly vůči sobě navzájem kritické a měly předsudky vůči schopnostem a odbornosti ostatních oborů. Největší konflikty vyvstávaly mezi odborem péče o dítě a advokáty, po nich následovala kritika soudců rodinného práva vůči odborům péče o dítě. Zprávy o aktuální rodinné situaci dítěte, které byly tímto odborem soudu předkládány, se soustřeďovaly na to, jak jsou vybaveny dětské pokoje, jak čisté je domácí prostředí a jaké je zaopatření dítěte. Na základě těchto poznatků soudy svěřovaly dítě do péče rodiči, který v domácnosti zůstal. Tato jednání ukázala nutnost vzájemné spolupráce dílčích oborů.

V rámci navazujících konferencí se také projevila potřeba spolupráce s psychology.⁶⁹ Vzájemné interakce zástupců konkrétních profesí a seznámení se s činností „těch ostatních“ jsou přínosné také z časových důvodů. Na základě užších známostí mezi jednotlivými zúčastněnými subjekty totiž odpadají zdlouhavé formální procesy navazování kontaktu – postačí například prostý telefonický rozhovor.⁷⁰

⁶⁷ MACH, Jan a Petr ŠMOLKA. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 2008, str. 136. ISBN 978-80-7367-448-9.

⁶⁸ RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Praha: Magistrát hl. města Prahy, 2010, str. 21. ISBN 978-80-254-8250-6.

⁶⁹ Tamtéž, str. 21–23.

⁷⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, str. 229. ISBN 978-80-7502-342-1.

Nejsignifikantnějším výstupem z těchto jednání však byla myšlenka, aby byli děti zachováni oba dva rodiče i po rozvodu jejich manželství.⁷¹ Děti, kterým zůstane zachována péče obou rodičů, o sobě mají lepší mínění. „*Vědí, že táta je stále aktivně zapojen do jejich života, i když již nebydlí s mámou.*“⁷² Nepochybují o sobě a nevysvětlují si „*relativní nezájem otce tím, že obviňují sami sebe.*“⁷³

V Německu navíc až do roku 1998 (tedy do reformy tamního občanského zákoníku) rodičovská péče⁷⁴ často náležela oběma rodičům. Pokud rodiče dítěte nebyli sezdáni a pokud spolu rodiče dítěte nežili, náležela dle rozhodnutí soudu rodičovská péče vždy pouze jednomu z nich a druhý rodič tak vůči svému dítěti ztratil právo je vychovávat, stýkat se s ním a rozhodovat o jeho budoucím životě. U nesezdaných párů náležela rodičovská péče výlučně matce a otec ji mohl nabýt jen v zákonech stanovených případech.

Na základě této právní situace bývalo dění před soudem značně dramatické a vztah mezi oběma rodiči velmi vyhrocený. Soudci ve svém rozhodnutí vycházeli výlučně ze znaleckého posudku, v němž bylo doporučeno dítě svěřit do péče jednomu rodiči, a navrženo, aby se druhý rodič s dítětem po nějakou dobu nevidal vůbec nebo se s ním stýkal pouze po delší odmlce. Důvodem pro takovéto opatření bylo, že si dítě podle znalce potřebuje od konfliktu rodičů odpočinout. Ve skutečnosti to však mělo spíše negativní dopady na vztah dítěte s nerezidentním rodičem a docházelo ke vzájemnému odcizení. Rodičovský konflikt navíc nadále zůstal nedořešen a po vynesení rozsudku nikoho nezajímalo, jak je rozhodnutí soudu dodržováno.⁷⁵

Na řadu jednání z roku 1992 navázalo v roce následujícím přijetí Cochemské konvence, jejímž cílem bylo „*znovuobnovení společné rodičovské akceschopnosti i ve vysoce sporných případech*“⁷⁶, přimět rodiče dítěte ke společnému rozhovoru a přimět je nahlížet na situaci také očima dítěte. „*Výsledkem – také soudního jednání – má být rozsudek: rozhodnutí rodičů.*“⁷⁷

⁷¹ RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Praha: Magistrát hl. města Prahy, 2010, str. 21. ISBN 978-80-254-8250-6.

⁷² WARSHAK, Richard A.. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996, str. 165.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ „*Německé rodinné, resp. občanské právo, nezná pojem rodičovská odpovědnost. Práva a povinnosti rodičů k dětem jsou obsaženy v pojmu rodičovská péče [...], který se svým obsahem sice s rodičovskou odpovědností, jak ji zná české rodinné právo, do značné míry překrývá, ale značně se liší co do okruhu subjektů, kterým náleží a náležet může.*“ Srov. ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 5, ISBN 978-80-263-0999-4.

⁷⁵ Tamtéž, str. 5–7.

⁷⁶ RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Praha: Magistrát hl. města Prahy, 2010, str. 24. ISBN 978-80-254-8250-6.

⁷⁷ Tamtéž, str. 24.

Důvodem nevole rodičů řešit péči o jejich dítě společnou dohodou je to, že se nedokáží oprostít od svých partnerských konfliktů, takže nedokáží plně vnímat zájem jejich společného dítěte. Právě zapojení odborníků by mělo být rodičům nápomocno potlačit jejich partnerské problémy a dívat se na vzniklou situaci pokud možno prostřednictvím zájmu svého dítěte. Samotní advokáti často iniciují první setkání s odborem péče o dítě a návštěvy poraden. Takový postup může v určitých případech vyřešit rodičovský konflikt smírnou cestou a vyhnout se tak soudním jednáním.⁷⁸

Jak již bylo řečeno, výsledkem zmíněné konference bylo přijetí Cochemské konvence. Základním úkolem cochemské praxe je „*obnovení schopnosti rodičů společně jednat ve věcech dítěte. Prostředkem, jak tohoto cíle dosáhnout,*“⁷⁹ je provázání všech profesí dohromady do pomyslné sítě. Pokud jeden článek vypadne, systém nadále nemůže dobře fungovat. Na základě zmíněné Cochemské konvence na sebe každá z profesí vzala závazky, jež má v rámci řízení za úkol plnit.⁸⁰

4.2. Úlohy jednotlivých profesí

Nejprve je vhodné zmínit principy, na kterých cochemská praxe stojí, neboť právě tyto principy jsou pomyslnými tezemi pro jednotlivé aktéry, kterým se v diplomové práci budeme věnovat. „*Rozhodnutí patří v první řadě do rukou rodičů, stejně jako odpovědnost za život jejich dítěte; všechny profese jsou si rovny, jejich příspěví k řešení je rovnocenné; výkon jednotlivých profesí musí být koordinovaný – aktivní spolupráce, pravidelná setkávání, ladění postupů, kapacity služeb ap.; respekt, komunikace, orientace na perspektivu dítěte (důležité pro všechny zúčastněné).*“⁸¹

Následně představíme jednotlivé druhy profesí a jejich „úlohu“ v cochemské praxi. Na prvním místě by bylo vhodné zmínit ty, kteří celé řízení uvádějí do pohybu, což není žádný člen zastupující odborné profese, ale rodiče dítěte. Rodiče musí být ochotni na sobě v rámci celého

⁷⁸ RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Praha: Magistrát hl. města Prahy, 2010, str. 24–25. ISBN 978-80-254-8250-6.

⁷⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 8, ISBN 978-80-263-0999-4.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Manuál etablování interdisciplinární spolupráce. *Cochem.cz*. [cit. 10. 10. 2021] Dostupné z: <https://www.cochem.cz/wordpress/wp-content/uploads/MANUAL-final-cochem-bez-orez.pdf>. (Cochem.cz je spolkem, který bojuje za to, aby byla cochemská praxe prosazena do českého právního řádu, pozn. aut.)

řízení pracovat, naučit se spolu znovu komunikovat a spolupracovat s odborníky, které následně vyjmenujeme.⁸²

Ve vyhroceném rodičovském konfliktu jsou dříve či později oba rodiče zastupováni advokáty. První rozpory nastávají již samotným podáním k soudu. Poté, co rodič obdrží kopii podání, tedy návrhu na zahájení řízení, dojde často k situaci, kdy se požadavek formulovaný navrhovatelem transformovaný do právního jazyka jeví jako znehodnocování jeho samotného coby rodiče, a tak se ihned obrací na svého advokáta a žádá jej, aby to byl on, kdo bude před soudem vykreslen v nejlepším světle. V cochemské praxi mají advokáti za úkol upustit od vytahování nejrůznějších zbraní proti druhé straně a nesnažit se pouze o vyzdvihování kvalit svého klienta, ale zdůraznit fakt, že obě strany jsou nadále především rodiči, kteří spolu musí fungovat. Také by se měla zcela minimalizovat písemná komunikace mezi rodiči a nahradit komunikací ústní. Již tyto prvotní kroky mohou významně přispět ke smíru mezi rodiči. Cílem tedy není vítězství jedné ze stran, ale vzájemná dohoda obou zúčastněných stran.

Dalším nepochybně velice podstatným aktérem je soud rodinného práva, něm. Familiengericht – Rodinný soud. Soud musí nařídit jednání nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy byl návrh soudu doručen – jde o prioritu, která odsouvá ostatní soudní řízení⁸³. Právě rychlost vyřešení celé situace má významný vliv na to, jak se na dítěti podepíše rozchod jeho rodičů. Odkládání řízení například o několik měsíců může nenávratně poškodit vztahy dítěte s jeho rodiči. To mimo jiné potvrzuje i nález Ústavního soudu ČR: „[...] *případy týkající se péče o děti je nezbytně nutné projednávat ve vší rychlosti, přičemž průtahy v některé z fází řízení lze tolerovat za podmínky, že celková doba řízení nebude nepřiměřená, jelikož běh času může mít nezvratné důsledky na vztah dítěte s rodičem, se kterým po tuto dobu nežije a se kterým se po tuto dobu nestýká buď vůbec či jen v omezené míře.*“⁸⁴

Teprve při prvním jednání soudu⁸⁵ rodiče vyjadřují a rozvádějí svou představu o budoucnosti jejich „rodičovství“, na porady s advokátem do této chvíle většinou nemají dostatek času (jak již bylo zmíněno výše, řízení je zahájeno poměrně rychle). Ve většině případů se tato situace neobejde bez hádek, to je však pro soud přínosem, neboť ve vyhrocených

⁸² ROGALEWICZOVÁ, Romana a MARTINA CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 20, ISBN 978-80-263-0999-4.

⁸³ Soudní řízení, v tomto případě řízení nalézací, je druh civilního procesu, jenž směřuje k vydání rozhodnutí soudu v konkrétní věci, přičemž soud zjišťuje, co právem je a nebo právo vytváří. Srov. WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. Praha: Leges, 2015, str. 39. ISBN 978-80-7502-076-5.

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 1074/13, bod 18.

⁸⁵ Jednání je část soudního řízení, které slouží k projednání věci samé (§ 115 odst. 1 OSŘ).

chvilích na povrch vypluje podstata problémů, která je odrazovým můstkem pro jejich následné řešení.⁸⁶ Soudce má pak za úkol komunikovat se všemi zúčastněnými profesemi (srov. výše). Soud rodiče celým řízením provází, ale nerozhoduje za ně autoritativně, jen jim pomáhá, aby k rozhodnutí dospěli oni sami.⁸⁷

Odbor péče o dítě má za úkol spolupracovat s rodinou jako celkem a jeho zástupce má být přítomen na všech ústních jednáních soudu. Během spolupráce s příslušníky rodiny je osvobozen od vyhotovování písemných záznamů a díky rozsáhlé komunikaci se již odboru péče o dítě často s rodiči podaří vypracovat dohodu.

Pokud se spory mezi rodiči nedaří odstranit během soudních jednání, soud jednání přeruší a za asistence pracovníka odboru péče o dítě jsou oba rodiče doprovzeni do poradny k psychologovi, kde je jim opět nejpozději do čtrnácti dnů dán termín k rozhovoru. Nejpozději do šesti měsíců se musí konat další soudní jednání, kde by mělo být prezentováno, jak se rodiče dohodli. Pokud dohody stále není dosaženo, pokračují oba rodiče v návštěvách poradny. Častými důvody, pro které rodičovský konflikt přetrvává, je boj o majetek, dále snaha otců bojovat o svá otcovská práva, aniž by domýšleli, jaké důsledky pro dítě bude jejich počínání mít. Také zde hraje roli „touha“ po pomstě, agrese nebo úzkosti.⁸⁸

Alternativou k návštěvě poradny je vypracování znaleckého posudku znalcem. Znalci komunikují během zpracování posudku s rodiči i jejich advokáty. Pokud se podaří dojít ke shodě ještě předtím, než je znalecký posudek kompletní, povinnost jeho předložení odpadá a soud schválí dohodu rodičů.⁸⁹

Středem zájmu všech spolupracujících profesí je dítě. „*Zájem dítěte je nahlížen z pohledu dítěte, nikoliv dospělých, kteří se domnívají, že ze své pozice, s ohledem na svůj věk a zkušenosti vědí, co je pro dítě nejlepší.*“⁹⁰ Spolupracující odborníci se snaží o to, aby rodiče odložili své

⁸⁶ RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Praha: Magistrát hl. města Prahy, 2010, str. 26–27. ISBN 978-80-254-8250-6.

⁸⁷ ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 20, ISBN 978-80-263-0999-4.

⁸⁸ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Cochemská praxe v regionu Písek a Milevsko: Manuál zavádění Cochemské praxe pro zúčastněné profesionály*. Písek: Prostor pro sociální práci, z.s., rok vydání neuveden, str. 19. Dostupné také z:

https://www.prostor-socialni prace.cz/images/publikace/Manual_zavadeni_Cochemske_praxe_pro_zucastnene_profesionaly.pdf.

⁸⁹ RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Praha: Magistrát hl. města Prahy, 2010, str. 25–28. ISBN 978-80-254-8250-6.

⁹⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 10, ISBN 978-80-263-0999-4.

partnerské problémy a soustředili na to, co je pro jejich dítě nejlepší právě z jeho pohledu, přičemž za úspěšné řešení se považuje uzavření dohody rodičů.⁹¹ „*Cochemská praxe se snaží dosáhnout toho, aby rozvádějící nebo rozcházející se rodiče byli opět schopni převzít svoji společnou odpovědnost za společné dítě. Aby se opět chovali jako rodiče, uvědomili si, že ačkoliv jejich společný život je již minulostí, rodiči společného dítěte zůstanou navždy. A že jejich dítě je potřebuje oba.*“⁹² Na konci řízení by si tedy rodiče měli být plně vědomi toho, že se jeden vůči druhému musí chovat s náležitým respektem a že spolu musejí nadále komunikovat tak, aby bylo zachováno blaho jejich dítěte. Po vynesení rozsudku by mělo mít dítě stále oba dva rodiče.

⁹¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 9–10, ISBN 978-80-263-0999-4.

⁹² Tamtéž, str. 10.

5. Cochemská praxe a její uplatnění v České republice

Prosazování Cochemské praxe v České republice můžeme spojit se vznikem spolku Cochem.cz v roce 2015.⁹³ Od té doby se toto uskupení, k němuž se již připojují další české soudy a soudci, snaží o aplikaci cochemské praxe u českých soudů.

Důvody pro prosazování cochemské praxe u nás nejsou úplně totožné s prvotními impulsy, jež odstartovaly potřebu změny v Německu. Důvodem je to, že český právní řád na rozdíl od toho německého přiznává každému rodiči rodičovskou odpovědnost (§ 865 odst. 1 OZ). Naproti tomu v Německu, jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, měli rodičovskou odpovědnost oba rodiče pouze v případě, že byli manželé. Když došlo k rozvodu, soud rozhodoval o tom, kterému z rodičů rodičovská odpovědnost zůstane, a který ji ztratí. Pokud se jednalo o dítě, jehož rodiče nebyli sezdáni, náležela rodičovská odpovědnost pouze matce, byť s určitými výjimkami.⁹⁴

V českém prostředí nehraje roli, zda spolu rodiče žijí nebo nežijí, zda jsou manželé nebo nejsou. Rodičovské odpovědnosti se ani jeden z nich nemůže sám vzdát, v zákonem stanovených případech však může být rodičovská odpovědnost omezena nebo může být omezen její výkon, rodičovská odpovědnost může být pozastavena a nebo jí může být rodič i zbaven rozhodnutím soudu (§ 869 a násl. OZ).⁹⁵

Potřebu zavést cochemskou praxi v České republice můžeme spatřovat ve snaze změnit systém fungování opatrovnických soudů podle pravidla, že je vždy lepší rodiče přimět k tomu, aby se spolu dohodli a mohli tak nadále fungovat jako rovnocenní rodiče svého dítěte, než jim určité řešení vnutit. „*Podstatou cochemské praxe je koordinovaná interdisciplinární spolupráce odborníků, kteří se s rodiči (svým působením na ně) podílí na řešení konfliktní situace.*“⁹⁶

To, že je pro řádnou výchovu důležité mít rodiče, kteří spolu dokáží komunikovat, potvrzuje i Ústavní soud. Dle nálezu Ústavního soudu z 15. 3. 2016⁹⁷ stěžovatel, v tomto případě otec dítěte, namítal, že styk s dcerou, kterou má v péči její matka, mu byl rozsudkem krajského soudu omezen. K jednání otce dítěte Ústavní soud uvedl toto: „[...] stěžovatel, který

⁹³ O nás. Cochem.cz. [cit. 11. 10. 2021] Dostupné z: <https://www.cochem.cz/index.php/o-nas/>.

⁹⁴ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, str. 236–237. ISBN 978-80-7502-342-1.

⁹⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLIČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, str. 65–67 a 182–188. ISBN 978-80-7502-179-3.

⁹⁶ MACKOVÁ-JURÁSKOVÁ, Petra a Markéta NOVÁKOVÁ. Cochemský model v ČR. *Kolibřík – Bulletin pro mezirodovou spolupráci v oblasti duševního zdraví*. 10. 4. 2019 [cit. 15. 6. 2021]. Dostupné z: https://www.cochem.cz/wordpress/wpcontent/uploads/kolibrik_2_2019_03_web-4.pdf, str. 13.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15.

se zřejmě sám pokládá za lepšího rodiče nežli matka, by měl velmi pečlivě zvážit, zda konfrontační způsob vedení řízení před obecnými soudy (a to ostatně i před Ústavním soudem), zahrnující osobní útoky vůči matce, je skutečně také v zájmu jeho dcery. Zkušenost totiž ukazuje, že klíčovým předpokladem řádné výchovy nezletilého dítěte jsou korektní vztahy mezi rodiči, resp. schopnost vzájemné komunikace stran péče o dítě a otázek jeho výchovy, přičemž k její kvalitě takové osobní výpady mohou sotva přispět.“⁹⁸

Pokud není evidentní, že rodiče vypracovali společnou dohodu a o budoucnosti jejich fungování ve vztahu k dítěti vzájemně nehovořili, může soudce nařídit soudní rok. V rámci soudního roku může soudce vést neformální jednání mimo soudní síň ve své kanceláři, kde s rodiči hovoří o jejich rodičovské odpovědnosti. Zjišťuje, jaké jsou jejich představy o budoucí podobě výkonu rodičovství, a při tom se snaží odstranit jejich spory, které jim brání v uzavření dohody. Vyřešení porozvodové situace má být hlavně práce rodičů. *„Pokud se rodiče nejsou schopni dohodnout a spoléhají pouze na rozhodnutí soudu s tím, že jim tento pomůže problém vyřešit, hluboce se mýlí. Spoléhat na soud a na jeho rozhodnutí, je alibistické, protože pro řešení narušených vztahů mezi rodiči, je třeba především projevem jejich vůle problém řešit.“⁹⁹*

5.1. Advokáti

Už vstup rodičů do soudní síně bývá ukazatelem toho, v jakém duchu se jednání bude odvíjet. Pokud spolu strany nemají problém komunikovat a předstupují před soud s návrhem společného řešení dané situace, je to vždy dobré znamení, že berou zřetel hlavně na blaho svého dítěte. Avšak v situaci, kdy rodiče přicházejí do budovy soudu se zástupy příbuzných, kteří plně podporují „svého příbuzného“ jako lepšího rodiče a už v té chvíli se rozdělují na dvě zneprátené strany, je jasné, že o jakoukoli vzájemnou dohodu v dané chvíli ani jeden z rodičů nestojí. Už tak dost vyhocené situaci příliš nepomáhají ani právní zástupci stran. Snaží se, aby z jednání odešli se svým klientem jako „vítězná“ strana, a proto vykreslují kvality svého klienta v co nejlepším světle, čímž zároveň znehodnocují kvality strany druhé.¹⁰⁰ Protějšek poté hledá „chyby“ u druhého rodiče a využívá tyto chyby pro svou výhru, která ale automaticky

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15, bod 20.

⁹⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 26, ISBN 978-80-263-0999-4.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 26–27.

neznamená dobrý vztah s dítětem.¹⁰¹ Ne vždy však toto pravidlo absolutně platí, existuje i část advokátů, která se soudním jednáním nesnaží zviditelnit, ba naopak usiluje o to, aby se strany dokázaly bez větších problémů na všem domluvit.

O zkušenosti se zapojováním, nebo spíše nezapojováním advokátů do cochemské praxe u českých soudů se pro účely této práce podělila Miroslava Káňová, soudkyně Okresního soudu v Novém Jičíně. Obecně zapojování advokátů do procesu nevidí jako nejprínosnější. Při nařízení jiného soudního roku se jí stává, že s rodiči přicházejí právě i jejich právní zástupci, přičemž je jim opakováno, že v této části soudního procesu jejich účast není vůbec vyžadována, ba naopak ani není vhodná. Soudci zde společně s rodiči zjišťují skutkový stav a k tomu jim advokát nemůže žádným způsobem přispět. Dále účast advokátů na jednáních často blokuje uzavření dohody a rodiče jsou méně ochotni přistupovat ke kompromisům.¹⁰²

U Okresního soudu v Novém Jičíně hledali řešení, jak by se advokáty do systému podařilo začlenit. Návrh spočíval v umožnění veřejnosti zvolit si advokáta, který by předem podepsal prohlášení, že nebude v řízeních ve věcech rodinného práva využívat konfliktní strategie. Prohlášení by mělo následující znění: „*Seznámil jsem se s principy vedení řízení a rozhodování Okresního soudu v Novém Jičíně ve věcech péče o nezletilé a zavazuji se, že v těchto řízeních nebudu využívat konfliktní strategie. Při sepsání návrhu na zahájení řízení se omezím na nezbytný popis skutkového stavu.*“¹⁰³ Seznam takových advokátů by byl zveřejněn na webových stránkách soudu. Advokátní komora nedoporučila advokátům takovéto prohlášení podepsat pod sankcí kárného postihu. Daný návrh soudu je dle jejích slov v rozporu s § 16 odst. 1 a 2 zákona o advokacii, kde je uvedeno, že advokát má prosazovat práva a chránit oprávněné zájmy svého klienta a k tomu má využít všech zákonných prostředků a v jejich rámci uplatnit vše, co považuje pro klienta za prospěšné.¹⁰⁴

¹⁰¹ MACKOVÁ-JURÁSKOVÁ, Petra a Markéta NOVÁKOVÁ. Cochemský model v ČR. *Kolibřík – Bulletin pro mezerodovou spolupráci v oblasti duševního zdraví*. 10. 4. 2019 [cit. 15. 6. 2021] Dostupné z: https://www.cochem.cz/wordpress/wpcontent/uploads/kolibrik_2_2019_03_web-4.pdf, str. 14.

¹⁰² Záznam rozhovoru autorky práce s Miroslavou Káňovou, vedeného dne 26. 10. 2021 ve Frenštátě pod Radhoštěm. Záznam rozhovoru je uchován v archivu autorky práce.

¹⁰³ KUTLÍK, František a kol. *Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporov. Zborník z mezinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžběty, n. o. v spolupráci so Slovenským inštitútom pre mediáciu a mimosúdne riešenie sporov a Asociáciou rodinných mediátorov Slovenska, 2018, str. 21–22.

¹⁰⁴ Tamtéž.

5.2. Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Významnou a nezastupitelnou roli v řízení má nepochybně orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) jakožto zástupce, opatrovník, dítěte.¹⁰⁵ Nezletilé dítě je zásadně zastoupeno svými rodiči: povinnost a právo své dítě zastupovat je součástí rodičovské odpovědnosti (§ 892 OZ). V řízení ve věcech péče soudu o nezletilého však narážíme na střet zájmu (postačí, aby střet zájmů hrozil) mezi rodiči jako zástupci dítěte a dítětem samotným. V takových případech je proto třeba dítěti jmenovat kolizního opatrovníka, kterým je zpravidla OSPOD (§ 469 odst. 1, ZŘS).¹⁰⁶ Pracovník OSPODu také s rodiči jedná před samotným soudním řízením a už tehdy s nimi může dospět k uzavření dohody, kterou soud následně schválí.¹⁰⁷ OSPOD má v rámci cochemské praxe působit jako takzvaný nezávislý třetí, který ještě před jednáním soudu rodiče informuje o tom, co je dále čeká. Má zastupovat zájem dítěte tím, že se rodičům snaží ukázat celou situaci právě z pohledu dítěte a apelovat na rodiče, aby svým rozchodem a konflikty nezapříčinili to, že jeden z nich ze života dítěte zmizí.¹⁰⁸

Právě ztráta rodiče je jednou z největších obav dítěte v rámci rozvodového řízení, „*mladší děti se bojí, že by je rodiče mohli fyzicky opustit, starší můžou mít strach z toho, že nebudou mít rodičovskou lásku, až ji budou potřebovat.*“¹⁰⁹ Často se pak dostávají do situací, kdy uzavírají pomyslné koalice s jedním rodičem, většinou tím, který rozvod manželství nechce, vůči rodiči, který rodinu „opouští“. Jedná se o další aspekty, které rodičovský konflikt vyhrocují. Za pomoci spolupráce s odborníky se postupem času může rodičům podařit rozpoznat, kdy se jedná jen o „hru“ ze strany dítěte. Proto je úloha pracovníka OSPODu v rámci cochemské praxe nenahraditelná – pracovník OSPODu pomáhá rodičům vysvětlit situaci, ve které se nacházejí, snaží se o stabilizaci rodinného prostředí. O stávající situaci informuje také samotné dítě a rodičům pomáhá v komunikaci s ním. OSPOD klade důraz na to, aby se také rodič, který rodinnou domácnost opouští nebo už opustil, nadále s dítětem stýkal, a apeluje na odstranění negativních komentářů rodičů vůči sobě navzájem před dítětem.¹¹⁰ To ostatně vychází přímo

¹⁰⁵ ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 26–27, ISBN 978-80-263-0999-4.

¹⁰⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, str. 265–266. ISBN 978-80-7502-179-3.

¹⁰⁷ ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 27, ISBN 978-80-263-0999-4.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 20.

¹⁰⁹ GRADKOVÁ, Vanda. *Metodika: Rozvodová a porozvodová péče v kontextu sociálně-právní ochrany dětí*. Karviná: Akademický ústav Karviná, z. ú., 2019, str. 44.

¹¹⁰ Tamtéž, str. 44–45.

z textu zákonného ustanovení: „*Soud při rozhodování o svěřeni dítěte do péče dbá rovněž na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, na právo druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti, dále soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem.*“ (§ 907 OZ).

Pokud neshody mezi rodiči přetrvávají a nedaří se jim vyřešit problémy spojené s příští péčí o dítě bez odborné pomoci, má OSPOD možnost uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc (§ 12 odst. 1, písm. b) ZSPOD).

5.3. Mediátor

Využít pomoc odborníka může účastníkům řízení nařídít také soud. Dle zákona o zvláštních řízeních soudních má soud za úkol vést rodiče nezletilého dítěte ke smíru, přičemž jim může nařídít setkání s mediátorem, rodinnou terapii nebo využití služeb odborníka z oboru pedopsychologie (§ 474 OSŘ). Mediace pro rodiče představuje finanční zátěž, neboť dle zákona o mediaci platí, že účastníci řízení hradí odměnu mediátora rovným dílem (§ 10 odst. 3).

V mediaci se setkáváme s prvkem, který je totožný s tezemi cochemské praxe: strany daného sporu jsou ti, kteří činí veškerá rozhodnutí a hlavně za ně poté nesou odpovědnost. Často však v mediaci bývá opomíjen jeden bezpochyby důležitý subjekt – dítě. V roce 2015 do mediace zapojovalo děti pouhých 20 % mediátorů. Mediace je ve většině případů řízena pouze z pohledu rodičů a perspektiva dítěte se zde jen těžko projeví.¹¹¹ Zákon o mediaci hovoří o zohledňování zájmu dítěte: „*Mediátor je povinen [...] b) respektovat názory stran konfliktu a vytvářet podmínky pro jejich vzájemnou komunikaci a pro nalezení řešení, které zohledňuje zájmy obou stran a které v případě, kdy se předmět konfliktu bezprostředně týká práv nezletilého dítěte, zohledňuje zejména zájem dítěte.*“ (§ 8 odst. 1 písm. b)). Zapojení dítěte do procesu mediace je nepochybně přínosem. Mediátor může v tomto procesu fungovat jako důvěrník dítěte, stejně jako OSPOD v situacích popsanych v diplomové práci výše. Pro dítě je mnohdy jednodušší svěřit své pocity „cizímu“ člověku než vlastním rodičům, protože nemá strach, že by mohlo ranit jeho city. Mediátor může být také nápomocen při osvětlování komplexní situace dítěti, přičemž dítě samo může přijít s vlastním návrhem řešení dané situace

¹¹¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Zájem dítěte v soudní praxi. Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 17. 9. 2015 V Brně.* Brno: Tribun EU, 2015, str. 20–22, ISBN 978-80-263-1000-6.

a vzájemně s rodiči komunikovat jejich budoucí fungování. „*Děti se zapojit chtějí a jsou schopné se zapojit, pokud se dokáží dospělosti, včetně mediátorů, přizpůsobit a především, pokud najdou odvahu se jich zeptat, mluvit s nimi.*“¹¹²

Mediátorka Míša Kopalová vnáší do své role prostředníka mezi dítětem a rodičem novou iniciativu, kterou nazývá rituál. Jedná se o situace, kdy si rodiče již vytvořili plán budoucího fungování, ale neví, jak mají dítě s tímto řešením situace obeznámit. Jako mediátorka poté dítětem vysvětluje, že to, že dané situaci nerozumí, je naprosto v pořádku. Seznamuje je s plánem rodičů, například jim vysvětluje, kdo je bude vodit do kroužků, kdo vyzvedávat, a je ochotná dítětem zodpovídat jejich dotazy.¹¹³

Během procesu mediace je vhodné využít i pomoci psychologa. Ten může s dítětem pracovat sám, je schopen lépe odlišit jeho potřeby a poté zprostředkovat informaci o nich. Také rodiče mohou využít psychologickou pomoc. Je možné mediaci na čas přerušit za účelem terapie jednoho z rodičů, a poté, co dojde k většímu smíření se situací ze strany rodiče, se může v mediaci pokračovat.¹¹⁴

5.4. Názor dítěte

Dítě je v rozvodové (a stejně tak rozchodové) situaci často opomíjeným a také nejzranitelnějším článkem. Je nezbytné dítě na tento emočně náročný proces připravit a komunikovat s ním. Oba rodiče by dítěti měli vysvětlit, co se momentálně děje, proč se tak stalo a jak to bude vypadat dál. Důležité také je dítě ujistit o tom, že za vzniklou situaci nemůže ono samo. Děti mají často pocit, že na sebe musí přejímat břímě dospělých, stávají se pomyslnými partnery a rádci svých rodičů. Je však podstatné, aby nadále zůstaly dětmi a svůj čas trávily tak, jak byly dosud zvyklé. Měly by se nadále vídat se svými kamarády, širším příbuzenstvím,

¹¹² ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Zájem dítěte v soudní praxi. Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 17. 9. 2015 V Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 26, ISBN 978-80-263-1000-6.

¹¹³ MAJETNÝ, Jakub a Míša KOPALOVÁ. Rozvod není zhýralost společnosti, ale znak doby. Mediace jako způsob řešení problémů. *Kolibřík – Bulletin pro mezirodovou spolupráci v oblasti duševního zdraví*. 10. 4. 2019 [cit. 15. 6. 2021] Dostupné z:

https://www.cochem.cz/wordpress/wp-content/uploads/kolibrik_2_2019_03_web-4.pdf, str. 20–23.

¹¹⁴ Tamtéž.

setkávat se s nimi a dalšími známými na místech, kde nejsou zatíženy rozvodem svých rodičů.¹¹⁵

Měla by jim také být dopřána možnost sdělit svůj názor. Právo dítěte vlastní názor vyjádřit máme zakotveno v Úmluvě o právech dítěte, konkrétně v článku 12: „1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. 2. Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.“ Dle Výboru pro práva dítěte OSN by toto právo nemělo být ohraničeno věkem. Státy, které jsou smluvními stranami této úmluvy, by neměly zavádět věkové hranice.

Pokud soud v řízení názor dítěte zjišťuje, „[...] musí vyhodnotit jeho relevanci a své závěry rádne odůvodnit v rozhodnutí.“¹¹⁶ Způsoby, jakými k „rozmluvě“ s dítětem přistupovat, se liší podle věku. Děti můžeme rozdělit do pěti věkových skupin s ohledem na jejich rozumový vývoj. První skupina čítá děti od narození do věku tří let: tyto děti nerozumí událostem, které se kolem nich odehrávají, proto je zapotřebí zachovat vztah s oběma rodiči. Děti ve věku od tří do šesti let, tedy předškolní děti, už jsou schopny jistým způsobem situaci pochopit, je potřeba k nim přistupovat s odpovídajícím citem. V tomto věku je snadné děti ovlivnit, jsou také velice citlivé na změny, proto se jim musí dopřát dostatečný prostor pro jejich pochopení a zvládnutí. Stejně jako u předcházející věkové skupiny je kladen důraz na vztah s oběma rodiči. U třetí kategorie, do níž patří děti od šesti do desíti let, jsou již děti schopny plně vyjádřit svůj názor. Jejich přání by měla být brána v potaz a v určité míře zohledněna i v rozsudku. Po skončení řízení je také vhodné dítě s rozsudkem seznámit způsobem přiměřeným k jeho věku.

Velký zlom nastává u dětí ve věku od desíti do patnácti let, jejichž názor je vnímán velmi vážně a ve výsledném rozsudku by měl být reflektován. I když se jedná o období, kdy dítě bývá vzhledem ke svému vývoji vůči rodičům velice kritické, je zapotřebí jeho názory respektovat. Není absolutně vhodné nutit dítě násilně k tomu, aby se vídalo s rodičem, se kterým nežije, pokud to rezolutně odmítá, a vyvracet mu jeho pohled na věc.

¹¹⁵ MACKOVÁ-JURÁSKOVÁ, Petra a Markéta NOVÁKOVÁ. Cochemský model v ČR. *Kolibřík – Bulletin pro mezerodovou spolupráci v oblasti duševního zdraví*. 10. 4. 2019 [cit. 15. 6. 2021] Dostupné z: https://naserovnovaha.cz/wp-content/uploads/2019/07/kolibrik_2_2019_03.pdf, str. 16.

¹¹⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLICKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*, Praha: 2016., str. 145. ISBN 978-80-7502-179-3.

Když pak dítě dosáhne patnácti let, je nutné jeho názor respektovat bez výhrad. Opět jako u předcházejí skupiny platí, že nutit je do styku s rodičem není na místě, naopak to u dítěte může vyvolat trauma a vztahy se tím určitě nezlepší.¹¹⁷

Přání dítěte nelze považovat za absolutní hodnotu při posuzování daného případu – má sice významnou hodnotu, soudce ale musí společně s ním komplexně posoudit zájem dítěte. „[...] není možné, aby přání dítěte bylo zjišťováno nevhodnými otázkami typu ‚U koho bys chtěl(a) bydlet?‘; přání dítěte musí být zjišťováno komplexně, tj. zejména formou nepřímých otázek (zejména u mladších dětí), a ideálně v neformálním prostředí (tj. nikoliv v soudní síni, ale například v kanceláři soudce či jinde). V této souvislosti Ústavní soud konstatuje, že čím starší dítě je, tím větší má jeho názor váhu.“¹¹⁸

Dle slov Káňové je rozmluva s dítětem velkým přínosem pro celé řízení. Dát šanci dítěti vyjádřit se k dané situaci z něj již nečinní pouhý objekt celého řízení, dohoda rodičů se netvoří za „jeho zády“, ale dítě dostává možnost stát se plnohodnotnou součástí daného řízení (§ 100 odst. 3 OSŘ). Ze své zkušenosti Káňová uvádí, že děti jsou za možnost se k celé situaci vyjádřit rády. Jsou případy, kdy dítě sdělí, že se nemá zájem vyjádřit, což je rovněž třeba plně respektovat: je to jeho právo. Vhodné je dítě obeznámit s tím, že není vždy možné rozhodnout stoprocentně podle jeho představ, ale že soud udělá maximum proto, aby jeho představu co nejvíce naplnil. Děti poté cítí, že i ony samy mohou danou situaci ovlivnit a oceňují, že se hned po vydání rozsudku mají možnost s jeho obsahem seznámit. Ve většině případů s výsledkem řízení seznámí dítě jeho rodiče, ale Káňová už má zkušenost i s tím, že dítě projevilo přání, aby je soudkyně o tom, jak rozhodla, informovala e-mailem.¹¹⁹

5.5. Rodiče

Při rozpadu vztahu či manželství, ve kterém jsou děti, je nezbytné eliminovat dopad partnerských konfliktů na dítě samotné. Rodiče by se měli vyvarovat řešení partnerských problémů s dítětem, neměli by z dítěte dělat prostředníka k vyřizování svých účtů, zazlívát mu,

¹¹⁷ 5. rodinně právní sympozium Justiční akademie na téma Participace dětí v opatrovnickém soudním řízení, konané ve dnech 24. a 25. 6. 2021 [cit. 24. 10. 2021] Dostupné z: [https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/D495B6334813FA4CC1258773003D3504/\\$file/Sympozium%20-%20participace%20dět%C3%AD%20na%20opatrovnickém%20ř%C3%ADzen%C3%AD.pdf](https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/D495B6334813FA4CC1258773003D3504/$file/Sympozium%20-%20participace%20dět%C3%AD%20na%20opatrovnickém%20ř%C3%ADzen%C3%AD.pdf) (nepaginováno).

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 23.

¹¹⁹ Záznam rozhovoru autorky práce s Miroslavou Káňovou, vedeného dne 26. 10. 2021. Záznam rozhovoru je uchován v archivu autorky práce.

že má oba své rodiče rádo stejně, nebo mu podsouvat vlastní názory. Měli by dítěti umožnit rozvinout si hezký vztah k nim oběma, umožnit mu udělat si na rodiče vlastní pohled a maximálně je v tom podporovat. Zároveň by se měli vyvarovat přesvědčování zástupců profesí, zapojených do soudního řízení, jež je vedeno na základě zásad cochemské praxe, o tom, kdo z nich je lepší rodič.

Včasné vyhledání odborné pomoci může přispět k zachování vztahů, stejně jako k zachování příznivé roviny komunikace. Rodiče by se měli snažit najít takové budoucí rodinné uspořádání, ve kterém dítě ani jednoho rodiče neztratí, a tím nepřijde ani o kontakty se svými dalšími příbuznými.

Po podání návrhu soudu následuje setkání rodičů s OSPODem. Zde rodiče dostanou první rady a doporučení, jak postupovat dál (podrobněji bude návštěva OSPODu rozebrána v kapitole 6). Smyslem cochemské praxe je mimo jiné snaha, aby byla odpovědnost za rozhodování o budoucnosti dítěte přenesena právě na rodiče: ti by totiž měli vědět mnohem lépe než soud, co bude pro jejich potomka nejlepší. OSPOD může rodiče nasměrovat na další odbornou pomoc, například mediaci nebo rodinnou terapii. Rozhodnutí, zda pomoc odborníka rodiče využijí, je zcela v jejich kompetenci, avšak pokud konflikt nadále trvá a problémy v komunikaci se prohlubují, má OSPOD pravomoc uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc: účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem nebo rodinné terapie pod sankcí pokuty do výše 20 000 korun (§ 59d odst. 1 písm. a) ZSPOD).¹²⁰

V rámci spolupráce jednotlivých odborníků a soudu s rodiči je nezbytné zdůrazňovat, že jejich konflikt má negativní dopad především na dítě. Rodiče prezentují zájem dítěte každý ze svého vlastního pohledu, proto je úkolem odborníků zjistit, jak dítě situaci skutečně vnímá a předat jeho hledisko rodičům. Participující profese se snaží o to, aby rodiče celou situaci ukončili smírnou cestou – uzavřením dohody. Ukazují jim způsoby, jakými je možné k tomu dospět, a na koho se rodiče mohou v případě potřeby pomoci obrátit. Práce s rodiči je dlouhodobým a náročným procesem sledujícím dobro jejich společného dítěte.¹²¹

¹²⁰ BRZOBOHATÝ, Robin, CIBRUSOVÁ, Martina, ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte. Metodické doporučení pro řešení rodičovského konfliktu nejen s mezinárodním prvkem*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 85–89. ISBN 978-80-263-1010-5.

¹²¹ Tamtéž, str. 4–5.

5.6. Rodičovský plán

Rodičovský plán¹²² představuje určitou formu pomoci rodičům, v níž si mohou definovat systém budoucího fungování jejich rodičovství. Může jim být prezentován již při schůzce s OSPODem, konkrétně v situaci, kdy se již dohodli na budoucím uspořádání poměrů. Na rodičovský plán může také v závěru řízení odkázat soud.

Rodiče si v rodičovském plánu mohou stanovit dílčí detaily, jak přistupovat k jednotlivým situacím, která nastanou při výchově jejich potomka. Můžeme si jej představit jako pomyslnou dohodu o tom, jak bude vypadat jejich rodičovská odpovědnost: jsou v něm například řešeny otázky týkající se vzdělání, bydlení, výchovy, lékařské péče, financování dítěte a mnoho dalšího. Rodiče by si při sestavování rodičovského plánu měli být vědomi faktu, že rodičovská odpovědnost náleží oběma stejnou měrou, aniž by záleželo na tom, kdo z nich má momentálně dítě v péči. Na výchově dítěte by se rodiče měli podílet rovnoměrně a nadále jednotně.

Rodiče si mohou plán sestavit společně, pokud nemají problém mezi sebou komunikovat. Pokud je komunikace narušena, může jej nejprve vypracovat každý sám. Poté si své verze vzájemně předloží a následně společně diskutují o částech, které jsou sporné. Jestliže se jim neshody nedaří odstranit, mohou se obrátit na odborníka (například psychologa nebo OSPOD), který jim už se sestavováním rodičovského plánu pomůže.

Mají-li rodiče již starší dítě, jež je schopno pochopit alespoň v určité míře danou situaci, je dobré je s rodičovským plánem seznámit. Mohou také reflektovat přání svého potomka a podle toho rodičovský plán vyplnit.¹²³

¹²² Vyplněný rodičovský plán je přílohou této práce.

¹²³ Srov. Aplikace cochemské praxe v soudním regionu Nový Jičín. *Moravskoslezský kraj – MSK.cz*. [cit. 28. 10. 2021] Dostupné z: <https://www.msk.cz/assets/temata/eu/vystupni-material-cochem.pdf>, str. 8–74.

6. Cochemská praxe u Okresního soudu v Novém Jičíně

V roce 2019 se cochemská praxe v České republice rozšířila již na zhruba třicet soudů. U těchto soudů vznikly interdisciplinární týmy, které vzájemně spolupracují. Prvním soudem, který se rozhodl cochemskou praxi ve své činnosti zavést, se v roce 2016 stal Okresní soud v Novém Jičíně. Odborníci (mezi ně řadíme soudce, mediátory OSPODu, pracovníky odborných poraden pro rodinu, pracovníky Krajského úřadu Moravskoslezského kraje) z tohoto regionu se scházeli jednou měsíčně, aby vytvořili postup vhodný pro řešení rodičovských sporů.¹²⁴ Účastníci setkání se shodli, že je zapotřebí upustit od toho, aby bylo o právních poměrech dítěte v rodinném právu rozhodováno autoritativně soudy, a aby to byli samotní rodiče, kdo ponese zodpovědnost za budoucnost jejich dítěte a za svá rozhodnutí.¹²⁵ „V průběhu spolupráce se podařilo realizovat projekt spolufinancovaný Evropskou Unií s názvem „Interdisciplinární spolupráce¹²⁶ v soudním regionu Nový Jičín“, díky němuž mohly být zrealizovány aktivity, které ještě více podpořily a prohloubily vzájemnou spolupráci zapojených profesionálů.“¹²⁷ Vznikly aktivity zaměřené na edukaci rodičů, v daném regionu se také podařilo zavést služby odborníků, bez nichž cochemskou praxi nelze realizovat – například mediátorů nebo rodinných terapeutů. Dále byly vytvořeny brožury jak pro rodiče, tak pro děti, a rodičovský plán, který byl již zmíněn v předcházející kapitole. Spolupráce, jež vznikla v Novém Jičíně pod vedením Vladimíra Poláka, se stala inspirací pro řadu dalších soudů, které na ni postupně navázaly.¹²⁸ Tato část práce bude vycházet právě ze zkušeností novojičínského soudu.

Aby mohl systém interdisciplinární spolupráce dobře fungovat, musí instituce, které se jí účastní, postupovat jednotně a řídit se čtyřmi principy: „[principem] 1) *sesítování kompetencí jednotlivých institucí*, [dále provádějí] 2) *komplexní, cílově orientované a intervenčně kooperující jednání zúčastněných institucí*, [přičemž] 3) *kvalita jednotlivých příspěvků zúčastněných institucí je považována za rovnocennou*, [a za použitím] 4) *preventivní intervence*

¹²⁴ Aplikace cochemské praxe v soudním regionu Nový Jičín. *Moravskoslezský kraj – MSK.cz*. [cit. 28. 10. 2021] Dostupné z: <https://www.msk.cz/assets/temata/eu/vystupni-material-cochem.pdf>, str. 6–9.

¹²⁵ KUTLÍK, František a kol. *Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporov. Zborník z mezinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžběty, n. o. v spolupráci so Slovenským inštitútom pre mediáciu a mimosúdne riešenie sporov a Asociáciou rodinných mediátorov Slovenska, 2018, str. 9.

¹²⁶ Samotné soudy často preferují spíše pojem interdisciplinární spolupráce než cochemská praxe, proto se v mnohých publikacích a odborných článcích můžeme setkat právě s tímto pojmem.

¹²⁷ Aplikace cochemské praxe v soudním regionu Nový Jičín. *Moravskoslezský kraj – MSK.cz*. [cit. 28. 10. 2021] Dostupné z <https://www.msk.cz/assets/temata/eu/vystupni-material-cochem.pdf>, str. 9.

¹²⁸ Tamtéž.

v konfliktech.“¹²⁹ Soudní řízení je zde pomyslně rozděleno na dvě části: neformální a formální. V neformální části se propojené instituce snaží o „*odstranění nevědomosti a neochoty rodičů ve vztahu k úpravě poměrů nezletilého dítěte [...]. S rodiči se v této fázi jedná neformálně na partnerské bázi, mocenské prvky jsou využívány jen v nezbytných případech.*“¹³⁰ Poté co je formálně zahájeno první jednání, se v další fázi ze soudce a OSPODu stává autorita, a s ní nastupuje i mocenský přístup. Ve většině případů je po prvním jednání vynesena rozsudek, přičemž ideálem je schválení dohody rodičů.

Celá realizace projektu u novojičínského okresního soudu začala aplikací cochemské praxe v několika projednávaných věcech. Od roku 2017 je do cochemské praxe zapojen již celý opatrovnický úsek. Výsledky zefektivnění opatrovnického úseku byly zjevné hned v následujícím roce, kdy bylo možné konstatovat, že: „*1) principy a procesy cochemské praxe je možno realizovat i u českých soudů, a to bez nutnosti legislativních změn, 2) osvědčil se společný koordinovaný a rychlý postup zúčastněných institucí, který je primárně zaměřený na odstranění nevědomosti a neochoty rodičů ohledně možností uspořádání poměrů ke svému nezletilému dítěti, 3) osvědčila se společná schůzka rodičů u OSPOD před prvním jednání soudu.*“¹³¹

6.1. Explicitní zkušenost s cochemskou praxí: rozhovor s Vladimírem Polákem

Pro účely této práce poskytl rozhovor Vladimír Polák, místopředseda Krajského soudu v Ústí nad Labem, který se s námi podělil o zkušenosti svého působení v Novém Jičíně.

O aplikaci cochemské praxe začal Polák přemýšlet v momentě, kdy se v Novém Jičíně stal místopředsedou pro opatrovnický úsek, neboť chtěl zefektivnit jeho činnost. „*Při návrhu procesních map jsem přemýšlel, co udělat proto, aby systém lépe fungoval – aby se efektivně řídily soudní procesy, musí se efektivně projednat případ.*“¹³² To konkrétně znamená, že by soudní řízení nemělo trvat dlouho, například není třeba, aby v rámci jednoho řízení bylo

¹²⁹ KUTLÍK, František a kol. *Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporov. Zborník z mezinárodnej vedeckej konferencie.* Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžběty, n. o. v spolupráci so Slovenským inštitútom pre mediáciu a mimosúdne riešenie sporov a Asociáciou rodinných mediátorov Slovenska, 2018, str. 14.

¹³⁰ Tamtéž, str. 13.

¹³¹ Tamtéž, str. 23.

¹³² Záznam rozhovoru autorky práce s Vladimírem Polákem, vedeného dne 22. 10. 2021. Záznam rozhovoru je uchován v archivu autorky práce.

nařízeno pět jednání. Také bylo nezbytné změnit vstupy, které soud dostával – jak od OSPODu, tak od psychologů z poraden. Práci opatrovnického úseku by nebylo možné zefektivnit, aniž by se zefektivnila spolupráce s OSPODem a s poskytovateli odborné pomoci.

U OSPODu se podařilo dosáhnout značného posunu, co se týká jeho přístupu k rodičům. OSPOD upustil od praxe sepisovat návrhy pouze jednomu rodiči, naopak s rodiči již nejedná samostatně, nýbrž s oběma najednou. OSPOD také začal více využívat poradenské a preventivní opatření – edukaci rodičů. Začal častěji vystupovat jako kolizní opatrovník, více naplňuje participační práva dětí a výrazně se omezila jeho intervence do rodinného života (zejména šetření v domácnosti).

Povědomí o cochemské praxi se podařilo rozšířit i mezi rodiče, kteří v obvodu soudu žijí, takže jsou si již před zahájením řízení vědomi skutečnosti, že je kooperace s přidruženými subjekty čeká. Část z nich se také odborné pomoci naučila důvěřovat natolik, že neváhají v pozdějších komplikovaných životních situacích jejich služby vyhledat znovu.

Také zkušenosti s rodičovským plánem jsou v Novém Jičíně velice dobré. Pouze malé procento rodičů, kteří, jsou-li schopni a ochotni vypracovat rodičovský plán, podají soudu v budoucnu nový návrh.

Cochemskou praxi není možné aplikovat bezvýjimečně na všechny případy. Metoda práce s rodinou je použitelná pouze za předpokladu, že máme co dočinění se zcela svéprávnými a kompetentními rodiči. Jedná se o rodiče, kteří nejsou schopni a popřípadě ochotni se dohodnout, což má svou příčinu v nedostatku informací či v jejich konfliktu. Cílem je odstranit právě nevědomost a neochotu. Cochemská praxe samozřejmě není plně aplikovatelná ani v případě, že se jedná o ohrožené dítě: v podobných případech se jedná o intervenční záležitost (například v případech domácího násilí).

Obecně je cochemské praxi vytýkáno, že v ní neparticipuje dítě, že z něj tato praxe dělá objekt dohody rodičů, a dále také přílišný tlak na dohodu. Je absolutně nepřípustné, aby se rodiče tlačili do dohody, o které si soudce myslí, že je dobrá. Je ale dobré vyvíjet tlak, na základě něhož se rodiče naučí dohodnout. Nedostatkem cochemské praxe v České republice je fakt, že se do ní nepodařilo systémově vtáhnout advokáty (k tomu viz výše).

Můžeme shrnout, že cochemská praxe představuje trend, který začal v Novém Jičíně, pokračoval v Mostě a dnes už je u téměř poloviny okresních soudů alespoň jeden soudce, který se něco takového snaží prosadit. Své zásluhy na tom má také iniciativa Cochem.cz, které se podařilo tuto myšlenku dostat i k poslancům a senátorům. Daří se jim cochemskou praxi dále propagovat.

6.2. Exkurz do fungování cochemské praxe: analýza soudního řízení

V této kapitole se budeme snažit představit, jakým způsobem se realizuje řízení při aplikaci cochemské praxe. Budeme sledovat obecnou strukturu jeho průběhu tak, jak vypadá u Okresního soudu v Novém Jičíně. Zároveň se bude prolínat s jedním konkrétním případem, který pro účely této práce nazveme XY.

V daném případě XY, který posloužil jako podklad pro kapitolu této práce, se jednalo o rozvod rodičů, při němž otec podal soudu návrh na úpravu poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu. Otec navrhoval, aby bylo dítě, v tomto případě syn, svěřeno do péče matky s tím, že on bude platit výživné ve výši 4 000 Kč.

Obecně platí, že řízení je zahájeno dnem doručení návrhu soudu (§ 82 odst. 1, OSŘ), do tří dnů od tohoto dne je soud povinen kontaktovat OSPOD a oznámit mu, že jej jmenuje kolizním opatrovníkem daného dítěte. Dále soud stanoví termín jiného soudního roku nebo prvního jednání, pokud již existuje návrh dohody mezi rodiči, přičemž termín by měl být stanoven zhruba do tří týdnů až měsíce od zahájení řízení. Vyšší soudní úřednice informuje rodiče, který návrh nepodal, že bylo zahájeno řízení, poté oběma sdělí datum konání soudního roku a informuje je o tom, jaké listiny si za tímto účelem mají připravit. Dále jsou rodiče vyzváni, aby neprodleně kontaktovali OSPOD a domluvili si s ním schůzku.¹³³ Skutečnost, že si rodiče schůzku domlouvají sami a nezprostředkovává jim ji soud, je určitým prvním pomyslným impulsem, jak rodiče do celého procesu začít zapojovat. Už zde rodiče vyvíjejí první snahu o vzájemnou komunikaci a vůbec začínají být odpovědni za to, jakým způsobem se k věci jako celku postaví. I v našem případě byl uplatněn zcela totožný postup.

Na první schůzku s OSPODem se sebou rodiče mají přivést i své nezletilé dítě. Rodiče mají před návštěvou za úkol dítě obeznámit s rodinnou situací a informovat je, že se první schůzky zúčastní společně s nimi. Pracovník OSPODu poté dítěti sdělí jeho participační práva. Termín schůzky je vždy stanoven tak, aby předcházel jinému soudnímu roku nebo jednání. Na schůzce je rodičům společně s dítětem vysvětlen celý proces, který je čeká; jsou jim také objasněny jednotlivé role institucí. Účelem je prezentovat dítěti celou situaci tak, aby se v ní cítilo bezpečně; je mu zároveň umožněno, aby vyjádřilo svůj pohled na věc. Kolizní opatrovník se poté dítěte zeptá, jak by se chtělo o výsledku řízení dozvědět¹³⁴ a předá mu informační brožury.

¹³³ Aplikace cochemské praxe v soudním regionu Nový Jičín. *Moravskoslezský kraj – MSK.cz*. [cit. 28. 10. 2021] Dostupné z: <https://www.msk.cz/assets/temata/eu/vystupni-material-cochem.pdf>, str. 31–32.

¹³⁴ Způsoby toho, jak se dítě o výsledku řízení dozví, jsme uváděli již v kapitole 4.

Následně je veden rozhovor s rodiči, kteří jsou poučeni o svých právech a povinnostech. Společně s pracovníkem OSPODu nastaví zatímní režim, v němž si upraví péči o dítě, styk s dítětem a stanoví výši výživného. Rodičům je představen rodičovský plán a předán informační leták. O průběhu celé schůzky je vyhotoven záznam, který je následně zaslán soudu.¹³⁵

V případě XY společná schůzka rodičů proběhla s vědomím, že se rodiče dohodli na tom, že dítě bude v péči matky, ale neshodli se na výši výživného.

Na místě by bylo uvést takzvané základní otázky pokládané oběma rodičům, neboť právě ony provázejí celé řízení. Pokládá je jednak OSPOD, soudce v průběhu jiného soudního roku či psycholog z poradny. Účelem je zjistit, jaký pokrok rodiče v jednotlivých fázích udělali. Otázky znějí následovně: „*Proč jste tady, jaký řešíte problém? Jaká je Vaše představa řešení rozpadu rodiny? Jakou roli v této Vaší představě řešení má druhý rodič? Jakou roli obecně by v životě Vašeho dítěte měl mít druhý rodič? Informovali jste o situaci Vaše dítě, co na to říká, jaké má přání?*“¹³⁶

Postup pokračuje již avizovaným jiným soudním rokem, který tvoří neformální část celého soudního procesu a koná se většinou do tří týdnů od zahájení řízení. Soudce v tomto případě nemá talár, může být s rodiči mimo jednací místnost, například ve své pracovně, a jeho role se zde přibližuje spíše mediátorovi. Rodičům představí principy a pravidla fungování soudního jednání a zjišťuje, jak v současné době jako rodiče s dítětem fungují. Kolizní opatrovník sdělí soudu, jak schůzka na OSPODu proběhla, stejně jako výsledky rozhovoru s dítětem. Dále soudce rodičům představí možná řešení situace, tedy buď uzavření dohody, nebo autoritativní rozhodnutí soudu, přičemž soud konstatuje, že očekávaným výsledkem je dohoda: „*věřím, že to bude Vaše dohoda.*“¹³⁷ To, která ze zmíněných situací nastane, závisí na různých vlivech, což si demonstrujeme i na případě XY. Rodiče jsou tázáni, jakým způsobem se zapojili do řešení aktuální situace, jaká má dle nich jejich dítě přání a jak se k situaci staví. Důraz je kladen také na edukaci rodičů, poučení o tom, jaké následky může mít rozpad jejich manželského soužití na život dítěte, neboť se pro ně jedná o velice stresovou situaci (některé děti se mohou začít budit ze spaní, trpět ekzémem, pomočovat se), dále rovněž na zjišťování představ rodičů a kladení otázek, jež byly zmíněny výše, za účelem ověření, zda se díky edukaci začínají dívat na situaci očima dítěte, a zároveň na sjednání prozatímní dohody s vyjádřením kolizního

¹³⁵ Aplikace cochemské praxe v soudním regionu Nový Jičín. *Moravskoslezský kraj – MSK.cz*. [cit. 28. 10. 2021] Dostupné z: <https://www.msk.cz/assets/temata/eu/vystupni-material-cochem.pdf>, str. 32–33.

¹³⁶ Tamtéž, s. 33.

¹³⁷ KUTLÍK, František a kol. *Mediátor jako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporov. Zborník z mezinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžběty, n. o. v spolupráci so Slovenským inštitútom pre mediáciu a mimosúdne riešenie sporov a Asociáciou rodinných mediátorov Slovenska, 2018, str. 17.

opatrovníka a ukončení jiného soudního roku. Jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, účast advokátů v této fázi není potřebná.¹³⁸ Stává se, že se rodičům podaří na závěr jiného soudního roku uzavřít dohodu, a pokud má soud potřebné podklady pro rozhodnutí, může nařídít jednání ve věci ještě téhož dne.¹³⁹

V případě XY však k uzavření dohody nedošlo z důvodu neshody mezi rodiči o výši výživného. Vztahy mezi rodiči byly navíc vyhrocené, což mělo za následek i špatnou komunikaci. Proto jim byla doporučena návštěva centra psychologické pomoci, kde by jim měla být poskytnuta intervence, jak tyto problémy mezi sebou odstranit. Tento postup bývá všeobecně aplikován, pokud mají rodiče problémy v komunikaci. V obdobných případech lze uzavřít takzvanou prozatímní dohodu alespoň o části předmětu řízení, který již sporný není.

Pokud rodiče schopni dohody nejsou, soudce nařídí jednání v horizontu zhruba tří týdnů a v mezidobí rodičům doporučí, na čem by do příště měli pracovat, a odkáže je na odborné poradenství. Rodiče většinou uskuteční tři návštěvy poradny, kde komunikují s psychologem nebo sociálním pracovníkem. Na první schůzce odborník zjišťuje aktuální rodinnou situaci, přesněji skutečnost, jaké vize ohledně jejího řešení rodiče mají. Při druhé a třetí návštěvě rodiče s odborníkem pracují na odstranění sporných bodů a snaží se najít řešení přijatelné pro obě strany. Dále jsou rodiče informováni o potřebách jejich dítěte, „[...] o *rodičovské odpovědnosti, roli obou rodičů v životě dítěte, dopadech rozpadu soužití na děti, vysvětlení ‚nulové hypotézy‘, poskytnutí informací o rozhodovací praxi soudů, principech při stanovování výživného* [...]“.¹⁴⁰ V poradnách se s rodiči také snaží uzavřít dohodu a motivovat je k vyplnění rodičovského plánu.

Pokud se rodičům podaří uzavřít dohodu či vypracovat rodičovský plán, doručí rodiče dotyčné listiny soudu. V opačném případě, tedy pokud k dohodě nedojde, předá poskytovatel odborné pomoci soudu zprávu o průběhu poskytované sociální služby a doporučí další odbornou pomoc. Je-li zde však šance, že rodiče dokáží k dohodě v určitém časovém horizontu dospět, soud jednání odročí až o dobu tří měsíců.¹⁴¹

¹³⁸ KUTLÍK, František a kol. *Mediátor jako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporov. Zborník z mezinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžběty, n. o. v spolupráci so Slovenským inštitútom pre mediáciu a mimosúdne riešenie sporov a Asociáciou rodinných mediátorov Slovenska, 2018, str. 29–30.

¹³⁹ Záznam rozhovoru autorky práce s Miroslavou Káňovou, vedeného dne 26. 10. 2021. Záznam rozhovoru je uchován v archivu autorky práce.

¹⁴⁰ Aplikace cochemské praxe v soudním regionu Nový Jičín. *Moravskoslezský kraj – MSK.cz*. [cit. 28. 10. 2021] Dostupné z: <https://www.msk.cz/assets/temata/eu/vystupni-material-cochem.pdf>, str. 36.

¹⁴¹ Tamtéž, str. 37–38.

V případě XY proběhly v centru psychologické pomoci celkem čtyři schůzky – dvě společné a dvě individuální. Během nich se pracovalo především na uklidnění rodičovského konfliktu. S poskytovateli odborné pomoci byl nastaven režim dosavadní péče ve formě 2–2–3 dny, kdy dítě střídalo pobyt mezi rodiči. V rodině tento režim již fungoval a všem stranám vyhovoval. Z dlouhodobého hlediska byl ale neudržitelný, neboť chlapec měl v následujících měsících nastoupit do školky, a ještě obtížnějším by se režim stal s nástupem dítěte do školy. Otec po celou dobu matce hradil výživné jen ve výši, jakou navrhol ve svém podání soudu on.

Jak již bylo zmíněno v obecných úvahách, první jednání se uskuteční zhruba po třech týdnech od zahájení řízení. Pokud k prvnímu jednání přijdou rodiče bez dohody, i když jim byla poskytnuta všestranná spolupráce ze strany OSPODu a poradny, soud změní svůj přístup a od tohoto okamžiku už o nejlepším zájmu dítěte rozhoduje soud, nikoli rodiče. Na základě jakých poznatků tedy soud rozhodne?

Znalecké posudky jsou v tomto postupu vyloučeny, protože i když se rodiče dohodnout nedokázali, nadále zůstávají zcela kompetentními rodiči dítěte. Znalecký posudek by byl na místě, pokud by se jednalo o rodiče nekompetentní. Soud by měl zkoumat především postoje rodičů v průběhu řízení. Zaměřuje se na to, kdo z rodičů dokáže oddělit partnerský konflikt od rodičovství, kdo se snaží napojit na pocity dítěte, kdo respektuje svého partnera jako rodiče, dodržuje zatímní dohodu, jaký je jeho přístup ke spolupráci s odborníky a v neposlední řadě jeho vystupování před soudem, OSPODem a poskytovatelem odborné pomoci. V rozhodnutí soud dále sleduje nejlepší zájem dítěte s naplněním jeho participačních práv.

Při projednávání případu XY bylo rodičům vysvětleno, že péče v jimi navrhovaném režimu je z dlouhodobého hlediska neudržitelná. Potřebu reflektovat v úpravě poměrů blížící se nástup do školního zařízení potvrzuje i náleží Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, kde se říká, že při rozhodování o střídavé péči je nezbytné blížící se nástup dítěte do školy zohlednit, neboť je skutečně žádoucí, aby byla dítěti stabilita výchovného prostředí zachována a neměněna s každou novou životní etapou.¹⁴² Otec v případě XY byl ochoten péči změnit na střídání v režimu týden a týden, chtěl si podle toho uzpůsobit i své zaměstnání. Matka dorazila k jednání s advokátkou – od tohoto okamžiku již nebyla svolná ke kompromisům a v procesu utváření dohody se „zasekla“¹⁴³.

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13.

¹⁴³ Autorka práce si je vědoma nespisovnosti použitého slova, toto slovo ale má správnou vypovídající hodnotu.

Co se týče péče o dítě, rodiče mezi sebou neměli žádné výtky a v tomto ohledu si důvěřovali. Péče fungovala dobře, oba byli zcela kompetentními rodiči, avšak jejich problémy ve vzájemné komunikaci neustávaly. Problém se nepodařilo odstranit ani se zapojením odborníků. Soud proto musel přistoupit k autoritativnímu rozhodnutí a svěřil dítě do střídavé péče v režimu týden a týden, aby se stabilizovaly poměry dítěte a aby dítě nemuselo přejíždět mezi rodiči tak často jako doposud (rodiče od sebe bydleli v dojezdové vzdálenosti cca 25 minut). Dále bylo rodičům doporučeno, aby dítě v budoucnu navštěvovalo pouze jednu školu, a to v dojezdové vzdálenosti z obou bydlíšť. I když se zapojené instituce na případu intenzivně podílely, rodiče se ke smírnému řešení dovést nepovedlo. Dle slov soudu bod zlomu nastal v okamžiku, kdy si matka přivedla advokátku.

6.3. Srovnání: Cochemská praxe v okrese Písek

Jak jsme již v práci uvedli, v současné době cochemskou praxi v České republice aplikuje zhruba třicet soudů. Nabízí se tudíž komparace i s jiným regionem.

V okrese Písek se cochemská praxe začala realizovat v roce 2019 v rámci projektu Mezioborová spolupráce při zavádění Cochemské praxe v regionu Písek a Milevsko.¹⁴⁴ Prvními spolupracujícími subjekty byly Okresní soud v Písku, OSPOD a poradenské pracoviště Arkáda. Cílem bylo zavedení cochemské praxe v daném regionu, přičemž jednou z inspirací pro tamní subjekty byl zmiňovaný Okresní soud v Novém Jičíně. Účelem bylo cochemskou praxi převzít tak, aby reflektovala místní situaci a kapacitu pracovních míst. „Výsledkem dvouleté spolupráce jsou úzké pracovní vztahy mezi zainteresovanými pracovišti, dobře definované komunikační kanály, propracovaný metodický materiál, na míru upravený Rodičovský plán, a především edukovaný a sehraný tým profesionálů.“¹⁴⁵

Cochemská praxe byla nejprve „vyzkoušena“ u párů, u nichž se o poměrech dítěte rozhodovalo poprvé, obecně je totiž situace daleko náročnější u rodičů, kteří se k soudu vracejí znovu, protože si tyto rodiče neosvojili princip dohody hned od počátku a je o to těžší je k němu nyní dovést. Účelem bylo zjistit, v jakých situacích cochemskou praxi aplikovat a v jakých ji

¹⁴⁴ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Cochemská praxe v regionu Písek a Milevsko: Manuál zavádění Cochemské praxe pro zúčastněné profesionály*. Písek: Prostor pro sociální práci, z.s., rok vydání neuveden. Dostupné také z:

https://www.prostor-socialni prace.cz/images/publikace/Manual_zavadeni_Cochemske_praxe_pro_zucastnene_profesionaly.pdf, str. 13.

¹⁴⁵ Tamtéž.

naopak úplně vyloučit. Dospělo se k závěru, že cochemská praxe se neuplatní v následujících případech: „návrhů na snížení nebo zvýšení výživného; případů rodin, nichž prokazatelně dochází k domácímu násilí; případy, kdy u jednoho z rodičů existují zásadní překážky výkonu rodičovské odpovědnosti, jako jsou závažná duševní onemocnění a poruchy, případně závislosti na alkoholu či jiných návykových látkách apod.“¹⁴⁶

Stejně jako v Novém Jičíně se i v okrese Písek OSPOD zaměřil na edukaci rodičů. Schůzky s rodiči probíhaly za přítomnosti jich obou, aby ani jeden z nich neměl pocit, že by při samostatných schůzkách mohlo dojít ke zvýhodnění toho druhého. Dále rodiče dostali za úkol vypracovat rodičovské plány, což se ukázalo ve většině případů jako náročné: rodiče se často vraceli k OSPODu s nevyplněnými rodičovskými plány. Pokud rodičovský plán rodiče vyplnili, většinou jej donesli ve dvou verzích, kterou každý z nich vyplnil sám, a tak se rodičovské plány v podstatných bodech rozcházely. Na základě těchto negativních zkušeností bylo nakonec v okrese Písek od vyplňování rodičovského plánu upuštěno a rodičům se tento plán předkládá pouze ve formě informačního letáku, kde jsou rozepsány situace, se kterými se v budoucnosti setkají a budou s nimi muset určitým způsobem naložit.

Také zjišťování názoru dítěte je odlišné od novojičínské praxe. Bylo dohodnuto, že u dětí do šesti let názor zjišťován vůbec nebude, neboť dle pohledu místních institucí se nedá předpokládat, že by si děti mohly vytvořit vlastní nezávislou perspektivu. Názor dětí starších šesti let bude zjišťován pouze pracovníkem OSPODu: ten jej zjistí buď v budově městského úřadu, kde se nachází speciální místnost v podobě herny, nebo v prostorách školy, kterou dítě navštěvuje. Soud zjišťuje názor dítěte pouze za podmínky, že existuje hluboký rodičovský konflikt, který se delší dobu nedaří vyřešit.¹⁴⁷ Naproti tomu u Okresního soudu v Novém Jičíně není zjišťování názoru dítěte limitováno věkem. Sami soudci potvrzují, že názor dítěte je pro řešení případu velkým přínosem, děti jsou rády, když svůj názor mohou sdělit.¹⁴⁸ Rovněž autorka této práce měla možnost si přečíst anonymizovaný rozhovor se čtyřletou holčičkou: jednalo se o případ, kdy matka zakazovala otci, aby se se svou dcerou vídal, přičemž uváděla, že dceru návštěvy rozrušují. Na tomto místě by autorka práce ráda podotkla, že rozhovor s holčičkou byl velice dobře veden: vyplynulo z něj, že si holčička čas strávený s otcem

¹⁴⁶ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Cochemská praxe v regionu Písek a Milevsko: Manuál zavádění Cochemské praxe pro zúčastněné profesionály*. Písek: Prostor pro sociální práci, z.s., rok vydání neuveden. Dostupné také z:

https://www.prostor-socialniprace.cz/images/publikace/Manual_zavadeni_Cochemske_praxe_pro_zucastnene_profesionaly.pdf, str. 15.

¹⁴⁷ Tamtéž, str. 17.

¹⁴⁸ Viz podkapitola 5. 4. Názor dítěte, vyjádření soudkyně novojičínského okresního soudu.

a nevlastním starším bratrem užívá, ráda u otce přebývá, jen v noci jí bývá po mamince občas smutno (což je naprosto adekvátní vzhledem k věku). Dále holčička uvedla, že ji matka nabádá, aby otce nenavštěvovala, protože je zlý a „našel si novou paní“. Holčička poskytla velké a užitečné množství informací¹⁴⁹ a umožnila tak lépe nahlédnout do rodinného prostředí. Její výpověď nepochybně napomohla při rozhodování soudu a pro daný případ byla skutečným přínosem.¹⁵⁰ Věkové limitace se tedy nejeví jako nejvhodnější, neboť vyspělost dětí se liší, i část předškolních dětí je schopna poskytnout konstruktivní pohled na rodinnou situaci.

Výsledky zavedení cochemské praxe v okrese Písek jsou jednoznačně pozitivní. Přibývá případů, kdy rodiče dospějí ke vzájemné dohodě, a tak soudy nemusí ve velkém množství případů autoritativně rozhodovat. Vzrostl také zájem o společnou péči, o které bylo dříve v pojednávaném regionu rozhodováno spíše výjimečně.¹⁵¹

¹⁴⁹ Je obecně známo, že o většině malých dětí platí „co neví, nepoví“.

¹⁵⁰ Tyto informace pramení z poznatků získaných během praxe autorky práce u Okresního soudu v Novém Jičíně v roce 2019.

¹⁵¹ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Cochemská praxe v regionu Písek a Milevsko: Manuál zavádění Cochemské praxe pro zúčastněné profesionály*. Písek: Prostor pro sociální práci, z.s., rok vydání neuveden. Dostupné také z:

https://www.prostor-socialniprace.cz/images/publikace/Manual_zavadeni_Cochemske_praxe_pro_zucastnene_profesionaly.pdf, str. 20.

7. Srovnání s vybranými evropskými státy

Na závěr diplomové práce se nabízí srovnání situace v České republice s některými cizími státy. Pro naše účely jsme vybrali čtyři evropské země: Nizozemsko, Norsko, Polsko a Slovensko. Na následujících řádcích bude tedy nastíněno, zda soudy v těchto státech cochemskou praxi či jinou formu interdisciplinární spolupráce aplikují, či nikoliv.

7.1. Nizozemsko

Nizozemský občanský zákoník *Dutch Civil Code* při rozpadu manželství zná dva instituty: rozvod a rozluku. Pokud se rozvádějí manželé či ukončují své registrované partnerství partneři, kteří mají z tohoto vztahu děti mladší osmnácti let, musí vyplnit rodičovský plán (§ 1: 247a Dutch Civil Code). Vyplnění rodičovského plánu zákon ukládá osobám, které byly manželi, registrovanými partnery nebo kohabituujícími partnery. Rodičovský plán obsahuje dohodu ohledně péče o dítě, o tom, jak bude péče mezi rodiče rozdělena, a pokud má rodičovskou odpovědnost pouze jeden z rodičů, je na místě uzavřít dohodu o styku. Rodič, kterému rodičovská odpovědnost nenáleží, není odpovědný za výchovu dítěte, ale má právo stýkat se s ním.

Dále se rodiče dohodnou na tom, jakým způsobem spolu budou řešit důležité záležitosti, jako je například výběr školy. V neposlední řadě se v rámci rodičovského plánu uzavírá také dohoda o výši výživného. Do rodičovského plánu mohou být zahrnuty také další dohody, které rodiče považují za důležité, například to, jaké mohou být dítěti ukládány tresty, a nebo rodinná pravidla: v kolik hodin bude dítě chodit spát, jak bude pracovat na domácích úkolech a mnoho dalších. V rámci rodičovského plánu je možné uzavřít i dohodu o tom, kdy a jak často se dítě bude stýkat se širším příbuzenstvem.¹⁵² Nepodařilo se nám zjistit, nakolik se v Nizozemsku aplikují další prvky cochemské praxe. Přímo zákon uvádí jen rodičovský plán.

¹⁵² What is a parenting plan? *Government of the Netherlands*. [cit. 4. 11. 2021] Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/divorce-separation-and-termination-of-registered-partnership/arrangements-concerning-the-children/what-is-a-parenting-plan>.

7.2. Norsko

The Marriage Act upravuje rozvod v Norsku. Tento zákon stanovuje uzavření dohody rodičů jako žádoucí. Manželé, kteří se rozvádějí a mají dítě mladší šestnácti let, se musí před zahájením řízení o rozvodu účastnit mediace (§ 26 Marriage act). Podrobnosti mediace jsou uvedeny v takzvaném *Children act*. Povinná je jedna hodina mediace, na níž by se rodičům mělo podařit uzavřít dohodu. Pokud k dohodě nedojde, ale jeví se jako vysoce pravděpodobné, že by rodiče dohodu uzavřít mohli, doporučí jim mediátor ještě další tři hodiny mediace (§ 54 Children act). Pokud se prokáže, že dohoda sleduje nejlepší zájmy dítěte, soud následně dohodu schválí. Jestliže rodiče k dohodě nedospějí, „*má soud pravomoc rozhodovat o rodičovské odpovědnosti, pravidlech styku a o trvalém bydlišti dítěte.*“¹⁵³

7.3. Polsko

Dalším státem, který zmíníme, je Polsko. Hlavní zásadou polské právní úpravy – stejně jako té české – je dobro dítěte. Tento termín není v polském právním řádu přesně definován, ale polský Nejvyšší soud se k němu vyjadřuje následovně: „*dobro dítěte lze charakterizovat jako optimální uspokojení jeho potřeb jak z hlediska materiálního, tak i duševního, a zajištění jeho zájmů.*“¹⁵⁴ Od roku 2005 mohou soudy v případě rozvodu rodičů doporučit setkání s mediátorem, účast na setkání je však dobrovolná. Nicméně v Polsku chybí úprava jakékoli formy interdisciplinární spolupráce a systémové podpory, což vede k dlouhým soudním sporům, ovlivňuje potřeby a zájmy dítěte, a také nepřispívá ke zlepšení vztahů mezi rodiči. Existují snahy o alespoň minimální zlepšení daného systému pomocí alternativních metod. Tomu se věnují nezávislé organizace, které bychom mohli nazvat jako osvětové instituce (*placówki oświatowe*). Ty však nespádají pod žádnou státní instituci. Záleží proto na rodičích, zda si za pomoci jejich brožur či konzultací s jejich pracovníky tuto cestu zvolí. Osvětové instituce nabádají rodiče, aby využili služeb psychologů, pedopsychologů či rodinných mediátorů, a informují je o možných formách podpory jak pro rodiče, tak pro jejich děti.¹⁵⁵

¹⁵³ ŠMÍD, Ondřej, ŠÍNOVÁ, Renata a kol. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, str. 279. ISBN 978-80-87576-66-3.

¹⁵⁴ KORDASIEWICZ, Stanislaw, MILEWSKI, Rafal a kol. *Dziecko w rozwodzie*. Gdańsk: Fundacja Partners Polska, 2017, s. 34 [pracovní překlad]. Dostupné také z: https://brpd.gov.pl/sites/default/files/dziecko_w_rozwodzie_poradnik_dla_rodzicow_2017.pdf?fbclid=IwAR0xmGZbYnyWccFZEQ1Qt30iH0DFGoGmDO5iXuYWUNro-igT_JmlG3m8Ac8.

¹⁵⁵ Autor neuveden. *Standardy pomocy dziecku w sytuacji rozstania rodziców*. Varšava: Komitet ochrony praw dziecka, 2019, s. 3–9. Dostupné také z:

7.4. Slovensko

Přestože je v Nizozemsku rodičovský plán zakotven v zákoně a v Norsku zase hojně využívají služeb mediátora, cochemské praxi tak, jak je užívána na českých soudech, se tamní postup soudů příliš nepodobá. S cochemskou praxí se naopak lze nejčastěji setkat v sousedním Slovensku.

Rodinné právo je na Slovensku upraveno Zákonem č. 36/2005 Z. z.: *Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Stejně jako v České republice zde již existují snahy o propagaci cochemské praxe a na několika soudech se skutečně realizuje. Transformace rodinných soudů zde započala v roce 2018, kdy bylo vybráno několik pilotních soudů, které cochemskou praxi začaly aplikovat. Myšlenku cochemské praxe napomáhá šířit stránka Cochemskaprax.eu, kde je detailně popsáno, jakou transformací musí projít spolupracující instituce, aby se systém zefektivnil. Jedná se konkrétně o tyto instituce: soud, párové poradenství, rodinná mediace, advokáti, sociálněprávní ochrana dětí a soudní znalci. Stejně jako u nás by se role znalce měla podle slovenské verze cochemské praxe omezit na minimum. Soudní znalec by se měl zapojovat pouze v případech, kdy vyvstane podezření, že došlo k fyzickému týrání či k sexuálnímu zneužívání.

Naopak u advokátů je snaha zapojit je do spolupráce s ostatními odborníky¹⁵⁶, což se v České republice stále zrovna dvakrát „nedaří“. Výsledky toho, jak se cochemské praxi u našich sousedů vede, si můžeme ukázat na Okresním soudě v Košicích I. (sběr dat probíhal v rozmezí od dubna 2019 do ledna 2020), kdy ze 104 případů, při nichž se cochemská praxe využívala, bylo uzavřeno 61 rodičovských dohod. Pouze v jednom řízení soud rozhodl autoritativně. Dále rodiče ve dvou případech vzali svůj návrh zpět a ve zbytku případů ještě jednání nebyla ukončena (stav k 26. dubnu 2020).¹⁵⁷

Jsme si vědomi faktu, že cochemská praxe nepředstavuje jediný typ interdisciplinární spolupráce u opatrovnických soudů. Jak jsme si ukázali výše, některé evropské státy využívají různé metody interdisciplinární spolupráce, které lze považovat za prospěšné. Srovnáme-li například zmíněnou situaci v Norsku, Nizozemsku či na Slovensku s Polskem, ukazuje se, že absence možnosti sestavit rodičovský plán či propojenosti justice s dalšími subjekty – například

<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Standardy%20pomocy%20dziecku%20w%20sytuacji%20rozstania%20rodzicow.pdf>.

¹⁵⁶ Zavedenie Cochemskej praxe v SR. *Cochemskaprax.eu*. [cit. 4. 11. 2021] Dostupné z: <http://www.cochemskaprax.eu/index.php/cochemska-prax-v-sr>

¹⁵⁷ RAK, Peter. Cochemská prax v praxi pilotných súdov v SR. *JUDr. Peter Rak – Rakpeter.sk*. [cit. 4. 11. 2021] Dostupné z: <https://rakpeter.sk/2020/04/26/cochemska-prax-v-praxi-pilotnych-sudov-v-sr-moderna-opatrovnicka-justicia-2/>

s mediátorem, který bývá v Polsku pouze doporučován – způsobuje, že soudní spory trvají velmi dlouho a málokdy se podaří rodičovský konflikt vyřešit.

Závěr

Cílem předkládané diplomové práce bylo přiblížit cochemskou praxi a její fungování na soudech v České republice. Zabývali jsme se tím, kde myšlenka této praxe vůbec vznikla a jak byly nastaveny její základní charakteristiky Cochemskou konvencí.

Uvažujeme-li na tomto místě zpětně o historii a původu cochemské praxe, je třeba zdůraznit, že na rozdíl od České republiky panovala v Německu devadesátých let jiná právní situace: rodičovská odpovědnost často náležela pouze jednomu z rodičů. V případě rozvodu bylo navíc doporučováno, aby si dítě udrželo vztah zejména s rodičem, u nějž žilo, a vazby s druhým výrazně omezilo. Také tyto faktory a hluboká nevraživost mezi rodiči, která byla nepochybně vyvolávána i tím, že jeden z nich neměl mnoho šancí vztah s dítětem udržet a dále budovat, vedly ke vzniku cochemské praxe. Zachovat pro dítě oba rodiče i po rozpadu jejich manželství a obnovit vzájemnou komunikaci rodičů – to je cíl a také jádro celého tohoto systému.

Dále jsme představili přenesení této praxe na území České republiky. Podrobně jsme rozebrali úlohy jednotlivých institucí i subjektů řízení. Počátky cochemské praxe v České republice můžeme spojit s rokem 2015, kdy iniciativa Cochem.cz začala se šířením této myšlenky do českého povědomí. Využití cochemské praxe by nebylo možné bez „reformy“ jednotlivých institucí, které se na ní podílejí. Významnou proměnou prošel OSPOD, kde se výrazně zlepšila komunikace s rodiči. Postavení dítěte se v rámci celého řízení také posunulo, namísto pouhého objektu sporu se z něj stal subjekt řízení, jehož názor je soudem vnímán velmi vážně. Můžeme také zaznamenat úspěchy v komunikaci rodičů, neboť od začátku podání návrhu soudu se do pohybu dává proces, který usiluje o zmírnění rodičovského konfliktu. V praxi rovněž podstatným způsobem pomáhá, když se rodiče společně zapojí do vyplňování rodičovského plánu.

V další části práce jsme se zaměřili především na zkušenosti Okresního soudu v Novém Jičíně – prvního soudu, který v České republice cochemskou praxi začal provozovat. Metody interdisciplinární spolupráce jsou na něm již dobře nastaveny, systém se osvědčil a nadále funguje. V kontrastu s novojičínským soudem jsme se podívali, jak cochemská praxe funguje na druhé straně republiky v Písku: zde je využívání metod cochemské praxe v porovnání s Novým Jičínem teprve v začátcích. Tyto soudy nám ukázaly, že zavedená cochemská praxe je pro rozpadající se rodinu přínosná.

Problémem cochemské praxe nepochybně zůstává fakt, že není ukotvena v žádném zákonném ustanovení. Nutno říci, že z jejího principu by to v současné době ani možné nebylo, neboť celý systém stojí na dobrovolné spolupráci jednotlivých institucí. Je jen stěží představitelné, že by byl vytvořen právní předpis, který by tuto spolupráci upravoval a vynucoval. Navíc ne všechny instituce se do systému podařilo zapojit a jejich zapojení se nejspíš nejeví ani reálným (viz vyjádření advokátní komory v kapitole 5). Celý systém by měl být flexibilní, neboť je nutné jej přizpůsobovat individuálním situacím. Také z praxí jednotlivých soudů můžeme vyzdvihnout, že si jej každý převzal „posvém“ (viz kapitola 6, část o srovnání Nového Jičína s Pískem).

Cochemské praxi často bývá vytýkáno přílišné „tlačení“ na dohodu.¹⁵⁸ Této kritice si dovolíme oponovat. Jednak by to měli být právě rodiče, kdo jsou schopni odhadnout, jaké porozvodové uspořádání bude dítěti vyhovovat – právě oni znají dítě nejlépe. V partnerském konfliktu je sice těžké najít společnou řeč, ale milující rodiče by měli být ochotni využít pomoci odborníků a snažit se, i když je to nepochybně velice těžké, najít společné řešení. Za druhé, pokud rodiče ke společné dohodě dojít nechtějí a jakoukoliv společnou komunikaci odmítají, žádný z odborníků ani zmíněných institucí je k tomu přimět nedokáže.

Jak jsme již poznamenali v úvodu této práce, ve volbě tématu autorku práce ovlivnila její stáž na Okresním soudu v Novém Jičíně v letech 2018 a 2019. Specifičnost soudních řízení u tamního opatrovnického soudu utvrdila autorku práce v názoru, že zabývat se problematikou cochemské praxe, která je v českém právním prostředí stále ještě nová a které mnoho odborníků nevěnuje pozornost, může být přínosné. Cochemská praxe, jak ji autorka měla možnost poznat na zmíněném soudu, je velice vstřícná vůči dětem. Zájem dítěte je zde opravdu na prvním místě, odborníci zapojení do tohoto procesu projevují snahu řešit rodinnou situaci komplexně a reflektují názor dítěte i obou rodičů. Díky tomu stále méně rodičů podává opakované návrhy na úpravu péče, a naopak stále více z nich je schopno řešit rodinné problémy bez účasti soudu. Dle našeho názoru se jedná o dobře nastavenou cestu, která může významně zefektivnit řízení u opatrovnického soudu. Za cenný podklad pro tuto práci považujeme rozhovory autorky práce se soudcem Vladimírem Polákem a soudkyní Miroslavou Káňovou, díky nimž se podařilo do práce vnést i praktický pohled na cochemskou praxi.

Doufáme, že se nám podařilo adekvátně naplnit stanovené cíle práce a že jsme do debaty o cochemské praxi přispěli.

¹⁵⁸ ROGALEXICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, str. 244. ISBN 978-80-7502-342-1.

Seznam zkratek

ABGB	Zákon č. 946/1811 Sb., obecný občanský zákoník.
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dítěte.
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
ZSPOD	Zákon č. 395/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BRZOBOHATÝ, Robin, CIBRUSOVÁ, Martina, ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte. Metodické doporučení pro řešení rodičovského konfliktu nejen s mezinárodním prvkem*. Brno: Tribun EU, 2015, 120 s. ISBN 978-80-263-1010-5.

ELIÁŠ, Josef. *Zákon o rodině: komentář*. Praha: Orbis, 1970, 441 s.

FIALOVÁ, Ludmila a kol. *Oznamuje se láskám našim; sborníček textů k výstavě ...o svatebních oděvech a svatbách, pořádané Východočeským muzeem v Pardubicích ve dnech 25. 5. – 16. 9. 2007 ve spolupráci s Muzeem východních Čech v Hradci Králové a Etnografickým ústavem Moravského zemského muzea v Brně*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2007, 240 s. ISBN 978-80-86046-92-1.

GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie*. Havlíčkův Brod: Grada, 2009, 280 s. ISBN 978-80-247-2390-7.

HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka, KOVÁČOVÁ, Anna a Ondřej SPÁČIL. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, 256 s. ISBN 978-80-7502-015-4.

KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962, 281 s.

KUTLÍK, František a kol. *Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporov. Zborník z mezinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o. v spolupráci so Slovenským inštitútom pre mediáciu a mimosúdne riešenie sporov a Asociáciou rodinných mediátorov Slovenska, 2018, 118 s..

LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. *Radostné dětství?: Dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha: Paseka, 2006, 400 s. ISBN 80-7185-647-9.

LINHARTOVÁ, Aneta. *Poměry mezi rodiči a dětmi po rozvodu manželství*. Praha: 2018, 140 s. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedoucí práce doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph. D.

MACH, Jan a Petr ŠMOLKA. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 2008, 191 s. ISBN 978-80-7367-448-9.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Příbram: Leges, 2010, 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist – žárlivost, nevěra a rozvod – nový partner v rodině, nevlastní sourozenci – vzpomínky z dětství*. Praha: Grada, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozvodu*. Praha: Leges, 2019, 288 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, 47 s. ISBN 978-80-263-0999-4.

ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Zájem dítěte v soudní praxi. Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 17. 9. 2015 V Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, 47 s. ISBN 978-80-263-1000-6.

RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Praha: Magistrát hl. města Prahy, 2010, 80 s. ISBN 978-80-254-8250-6.

ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLIČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, 352 s. ISBN 978-80-7502-179-3.

ŠMÍD, Ondřej, DEJMANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, 232 s. ISBN 978-80-7502-195-3.

ŠMÍD, Ondřej, ŠÍNOVÁ, Renata a kol. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, 336 s. ISBN 978-80-87576-66-3.

VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo, historie, současnost a perspektivy*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2005, 283 s. ISBN 80-86432-48-3.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 196 s. ISBN 978-80-7478-937-3.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě*. *Právník*. 2015, č. 2, str. 97–124.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Rozhodování soudu o výkonu rodičovské odpovědnosti při rozvodu rodičů*. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. (§ 655–975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-477-4.

WARSHAK, Richard A.. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996, 237 s.

WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. Praha: Leges, 2015, 648 s. ISBN 978-80-7502-076-5.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

5. rodinněprávní symposium Justiční akademie na téma Participace dětí v opatrovnickém soudním řízení, konané ve dnech 24. a 25. 6. 2021. *Nejvyšší soud – nsoud.cz*. Dostupné z: [https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/D495B6334813FA4CC1258773003D3504/\\$file/Sympozium%20-%20participace%20dět%C3%AD%20na%20opatrovnickém%20ř%C3%ADzen%C3%AD.pdf](https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/D495B6334813FA4CC1258773003D3504/$file/Sympozium%20-%20participace%20dět%C3%AD%20na%20opatrovnickém%20ř%C3%ADzen%C3%AD.pdf) (nepaginováno).

Břetislavova dekreta. *Digitální repozitář PS PČR*. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/snemy/b_dekreta.htm.

FRENCLOVÁ, Adéla. Přehled modelů styku a modelů střídání v péči o dítě. *Právní prostor*. 10. 1. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/prehled-modelu-styku-a-modelu-stridani-v-peci-o-dite>.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebná i proklínaná. *Bulletin advokacie*. 9. 4. 2015. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/stridava-pece-velebena-i-proklinana>.

KLIMEŠ, Jeroným. Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu. *Klimes.us*. 2009 [přesná datace neuvedena]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf.

MACKOVÁ-JURÁSKOVÁ, Petra a Markéta NOVÁKOVÁ. Cochemský model v ČR. *Kolibřík – Bulletin pro mezirodovou spolupráci v oblasti duševního zdraví*. 10. 4. 2019. https://www.cochem.cz/wordpress/wp-content/uploads/kolibrik_2_2019_03_web-4.pdf.

MAJETNÝ, Jakub a Míša KOPALOVÁ. Rozvod není zhýralost společnosti, ale znak doby. Mediace jako způsob řešení problémů. *Kolibřík – Bulletin pro mezirodovou spolupráci v oblasti duševního zdraví*. 10. 4. 2019. Dostupné z: https://www.cochem.cz/wordpress/wp-content/uploads/kolibrik_2_2019_03_web-4.pdf.

MALÁ, Karolína. Je střídavá péče v nejlepším zájmu dítěte? *Kolibřík – Bulletin pro mezirodovou spolupráci v oblasti duševního zdraví*. 10. 4. 2019. Dostupné z: https://www.cochem.cz/wordpress/wp-content/uploads/kolibrik_2_2019_03_web-4.pdf.

O nás. *Cochem.cz*. Dostupné z: <https://www.cochem.cz/index.php/o-nas/>.

TOMEŠOVÁ, Jana. Společná péče o nezletilé dítě. *Právní prostor*. 22. 11. 2017. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spolecna-pece-o-nezletile-dite>.

RAK, Peter. Cochemská prax v praxi pilotných súdov v SR. *JUDr. Peter Rak – Rakpeter.sk*. Dostupné z: <https://rakpeter.sk/2020/04/26/cochemska-prax-v-praxi-pilotnych-sudov-v-sr-moderna-opatrovnicka-justicia-2/>

What is a parenting plan? *Government of the Netherlands*. Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/divorce-separation-and-termination-of-registered-partnership/arrangements-concerning-the-children/what-is-a-parenting-plan>.

Zavedenie Cochemskej praxe v SR. *Cochemskaprax.eu*. Dostupné z: <http://www.cochemskaprax.eu/index.php/cochemska-prax-v-sr>

Autor neuveden. Dle Ústavního soudu nemůže být vzdálenost mezi bydlišti rodičů sama o sobě překážkou střídavé péče. *Bulletin advokacie*. 6. 6. 2014. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dle-ustavniho-soudu-nemuze-byt-vzdalenost-mezi-bydlisti-rodicu-sama-o-sobe-prekazkou-stridave-pece?browser=mobi>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Burgerlijk Wetboek, holandský občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Lov om ekteskap, norský manželský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 946/1811 Sb., obecný občanský zákoník.

Zákon č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii.

Zákon č. 395/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 202/2012 Sb., zákon o mediaci.

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 36/2005 Z. z., zákon o rodině a o změně a doplnění některých zákonů.

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. II. ÚS 1835/12.

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 1074/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15.

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 10. 2019, sp. zn. III. ÚS 2396/19.

5. Pomocná literatura

Autor neuveden. *Standardy pomocy dziecku w sytuacji rozstania rodziców*. Varšava: Komitet ochronny praw dziecka, 2019, 20 s. Dostupné také z:

<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Standardy%20pomocy%20dziecku%20w%20sytuacj i%20rozstania%20rodziców.pdf>.

Aplikace cochemské praxe v soudním regionu Nový Jičín. *Moravskoslezský kraj – MSK.cz*. Dostupné také z: <https://www.msk.cz/assets/temata/eu/vystupni-material-cochem.pdf>.

GRADKOVÁ, Vanda. *Metodika: Rozvodová a porozvodová péče v kontextu sociálně-právní ochrany dětí*. Karviná: Akademický ústav Karviná, z. ú., 2019, 101 s.

KORDASIEWICZ, Stanislaw, MILEWSKI, Rafal a kol. *Dziecko w rozwodzie*. Gdańsk, Fundacja Partners Polska, 2017, 48 s. Dostupné také z:

https://brpd.gov.pl/sites/default/files/dziecko_w_rozwodzie_poradnik_dla_rodzicow_2017.pdf?fbclid=IwAR0xmGZbYnyWccFZEQ1Qt30iH0DFGoGmDO5iXuYWUNro-igT_JmlG3m8Ac8.

Manuál etablování interdisciplinární spolupráce. *Cochem.cz*. Dostupné z:

<https://www.cochem.cz/wordpress/wp-content/uploads/MANUAL-final-cochem-bez-orez.pdf>.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Cochemská praxe v regionu Písek a Milevsko: Manuál zavádění Cochemské praxe pro zúčastněné profesionály*. Písek: Prostor pro sociální práci, z.s., rok vydání neuveden, 48 s.

6. Seznam ostatních zdrojů

Záznam rozhovoru autorky práce s Miroslavou Káňovou, vedeného dne 26. 10. 2021. Záznam rozhovoru je uchován v archivu autorky práce.

Záznam rozhovoru autorky práce s Vladimírem Polákem, vedeného dne 22. 10. 2021. Záznam rozhovoru je uchován v archivu autorky práce.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Vyplněný rodičovský plán (ukázka vybraných částí rodičovského plánu)

Rodičovský plán

Jméno a příjmení dítěte:nar. dne:

Jméno a příjmení dítěte:nar. dne:

Vážený rodiče,

tento rodičovský plán by Vám měl pomoci při promýšlení otázek týkajících se společného výkonu Vaší rodičovské odpovědnosti, zejména zajištění výchovy a vzdělání Vašeho dítěte, určení místa jeho bydliště apod.

Následující otázky se tematicky zabývají problémy, které Vy a druhý rodič budete ve vztahu k dítěti pravděpodobně řešit, ať již nyní nebo v budoucnosti. Jde o otázky např. bydliště dítěte, komunikace rodičů navzájem, školských zařízení, mimoškolních aktivit, lékařské péče, prázdnin a svátků, financí, apod. Je vhodné přemýšlet i o drobných detailech a nastavit si pro ně pravidla.

Při sestavování rodičovského plánu je dobré mít na paměti, že ze zákona rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům, je přitom lhotejně, který z nich má dítě v péči (ať již na základě jejich dohody nebo rozhodnutím soudu). Rodičovskou odpovědnost mají rodiče vykonávat ve shodě (jejich postavení je rovnocenné) a v souladu se zájmy dítěte. V zájmu dítěte přitom je, aby se na jeho výchově rovnoměrně podíleli oba rodiče, neboť potřebuje jejich lásku a přízeň, a to bez ohledu na skutečnost, že rodiče společně nežijí.

Je několik možností, jak postupovat při sestavení plánu. Nemáte-li jako rodiče problém se vzájemnou komunikací, můžete na sestavení plánu pracovat od počátku společně. V opačném případě může návrh rodičovského plánu vypracovat každý z rodičů zvlášť, podle svých úvah; poté si rodiče navzájem své návrhy předají, zjistí, v čem se shodují a v čem nikoliv, a následně se pokusí dohodnout na otázkách, ve kterých neměli shodu. Pokud se ani po vynaložení veškerého úsilí na nějakých otázkách nedohodnete, je vhodné vyhledat příslušné odborníky, kteří Vám budou nápomocni při řešení Vašich problémů.

Nevztahuje-li se nějaká otázka na Vaši situaci, přeskočte ji a pokračujte otázkou následující.

Rodičovský plán se týká budoucího života Vašeho dítěte. Proto si při jeho sestavování vyslechněte jeho názor a přání. Po sestavení plánu dítě způsobem přiměřeným jeho věku informujte o tom, jak jste se dohodli.

Péče a bydliště

Souhlasíte s tím, že by se otec i matka měli rovnoměrným způsobem podílet na výchově svého dítěte a oba mu být ekvivalentním způsobem emočně i fyzicky dostupní.

Máte-li více než jedno dítě, je pro Vás důležité, aby vyrůstaly společně?

Jak jste se dohodli na péči o své dítě?
Jak konkrétně chcete naplnit soudní rozhodnutí o péči o Vaše dítě?

Pokud by dítě mělo žít více s jedním rodičem, jak zajistíte, aby mu zůstal zachovaný vztah s druhým rodičem?

Jakým způsobem bude zajištěno předávání dítěte?

Než bude Vaše dítě dospělé, plánuje žít na stejném místě? Kdybyste se chtěli odstěhovat, tak kam? Přejete si uzavřít s druhým rodičem dohodu, že do doby než budou dítě dospělé, tak budete žít na stejných místech? Případně dohodu o tom, jak daleko se jeden z Vás může odstěhovat?

Ano.

Ano, je to pro nás důležité

Dohodli jsme se, že budeme o děti pečovat střídavě, a to v týdenním intervalu. V lichém týdnu budou děti u otce a v sudém u matky. K předávání dětí dojde tak, že si je rodič vyzvedne v pondělí po škole nebo děti k němu po škole přijdou.

V týdnu, kdy budou děti v péči matky, budou ve středu po škole trávit čas s otcem, a to do 19.00 hodin. Stejně tak další týden stráví ve středu dobu od skončení školy do 19.00 hodin u matky.

Ve vztahu k týdennímu střídání viz výše. Ve středu v lichém týdnu si matka děti vyzvedne ve škole (nebo k ní děti sami přijdou) a otcí je předá v místě jeho bydliště. Zrcadlově to bude platit v sudém týdnu.

Zatím oba bydlíme v Kopřivnici, otec plánuje, že by se odstěhoval do Štamberku. S tím matka nemá problém, dětem zůstane zachována stejná škola. Pokud by se jeden z rodičů chtěl stěhovat, bude se primárně snažit o to, aby děti mohly být ve střídavé péči a aby navštěvovaly jednu školu.

Komunikace dětí a rodičů

Kolik času by dítě mělo trávit komunikací (telefon, SMS, e-mail, videohovor, chat...) s druhým rodičem, když je s Vámi? Jaká by měla být frekvence a délka takové komunikace? Chcete, aby pro komunikaci s druhým rodičem bylo nastaveno pevné pravidlo, nebo může být spontánní? Kdo bude dítěti platit náklady na telefon?

Pokud bude nutné pohlídat dítě v době, kdy bude u Vás, budete s žádostí nejdříve oslovovat druhého rodiče? Pokud ano, jakou formou o pohlídání požádáte a jak dlouho předem?

Školská zařízení

Navštěvuje již Vaše dítě nějaké školské zařízení? Pokud ano, má ve stávajícím školském zařízení zůstat? Pokud ne, jaké školské zařízení a v jakém místě by mělo navštěvovat (MŠ, ZŠ, LŠU)?

Bude-li dítě ve Vaší péči, jak zajistíte, aby měl druhý rodič informace o jeho prospěchu, školních aktivitách, třídních schůzkách a případných výchovných problémech? Existuje-li online komunikace mezi školou a rodiči, budou do ní mít přístup oba rodiče?

Jakým způsobem bude zajištěna účast rodičů na třídních schůzkách? Pokud se jich bude účastnit pouze jeden z rodičů, jakým způsobem bude druhého informovat o jejich průběhu?

Jakým způsobem bude omlouvána neúčast dítěte ve škole (např. z důvodu nemoci)? Souhlasíte s tím, aby důvodem pro neúčast dítěte ve vyučování bylo trávení dovolené s druhým rodičem? Pokud ano, v jakém rozsahu?

Děti mohou druhému rodiči kdykoli volat, psát. Rodiče také mohou děti telefonicky kontaktovat a hovořit s nimi. Pevné pravidlo není třeba dát, rodiče budou v tomto ohledu rozumní. Vyúčtování za telefon bude dětem platit otec.

Rodiče se dohodli, že první v řadě osloví prarodiče na své straně, potom druhého rodiče.

Ano – bude zachována ZŠ Alšova v Kopřivnici.

Online komunikace školy existuje, oba rodiče do ní mají přístup.

Rodičovských schůzek se chtějí účastnit oba, pokud by jeden nemohl, druhý mu poskytne při předávání dětí informace.

Dítě bude online omlouvat ten rodič, u kterého bude dítě právě v péči. Krátkodobá neúčast dětí ve škole z důvodu dovolení je možná; rodiče deklarují, že se vždy aktuálně budou schopni domluvit.

Lékařská péče

Jakým způsobem bude rozhodnuto o výběru zdravotní pojišťovny pro Vaše dítě? Jakým způsobem bude vybírán poskytovatel lékařské a další zdravotní (např. dentální) péče?

Jakým způsobem bude zajištěno placení lékařské a další zdravotní péče (např. rovnátka na zuby), která není krytá zdravotním pojištěním?

Bude-li dítě ve Vaší péči, jak zajistíte, aby měl druhý rodič informace o jeho zdravotním stavu? Jak se budete informovat o případném akutním závažném zdravotním stavu Vašeho dítěte?

Přejete si mít přístup k lékařským zprávám o zdravotním stavu Vašeho dítěte? Pokud ano, jakým způsobem bude tento přístup zajištěn?

Jakým způsobem bude zajištěna péče o dítě, pokud mu jeho zdravotní stav neumožní navštěvovat školské zařízení? Bude-li jeden z rodičů pobírat ošetrovné, bude mu druhý rodič částečně kompenzovat výpadek příjmu? Pokud ano, jakým způsobem?

Děti mají od narození stejnou pojišťovnu, rodiče nevidí důvod ke změně. Děti mají svého dětského lékaře, na výběru specialistů se vždy domluvili.

Dle domluvy o mimořádných výdajích.

Informace budou předávány průběžně telefonicky nebo osobně – rodiče si budou předávat léky. Akutní situace si rodiče neprodleně oznámí telefonicky či sms zprávou.

Veškeré lékařské zprávy bude mít u sebe matka, otec do nich může na vyžádání kdykoliv nahlédnout.

Během nemoci budou o děti pečovat primárně prarodiče, případně otec dle směn. Pokud by bylo nezbytné, aby zůstala s dětmi jeden z rodičů, bude to po dobu prvních 14 dnů matka, při delším období se rodiče dohodnou v návaznosti na aktuální situaci. Případný výpadek příjmu si rodiče nebudou kompenzovat, pokud by se jednalo o 14 dnů. Pokud by se jednalo o delším období, dohodnou se v návaznosti na aktuální situaci.

Rodičovský plán se týká budoucího života Vašeho dítěte. Proto si při jeho sestavování vyslechněte jeho názor a přání. Po sestavení plánu dítě způsobem přiměřeným jeho věku informujte o tom, jak jste se dohodli.

To je jen začátek!

Vyplněním tohoto listu jste se dostali jen na začátek úvah o rodičovském plánu. Rodičovský plán si přizpůsobte podle Vašich potřeb (Vašich dětí, Vašeho bývalého partnera a Vás). Nezapomeňte, že plán by měl být dynamický, měl by růst s Vaším dítětem. Je velmi pravděpodobné, že do zletilosti Vašeho dítěte mnohé z toho, na čem jste se dohodli, změníte.

To, že rodičovský plán budete udržovat aktuální, přispěje ke spokojenosti Vašeho dítěte i Vás samotných.

V dne

podpisy rodičů

.....

Rodiče mne o plánu informovali a zohlednili v něm můj názor.
Některé části rodičovského plánu jsme vypracovali společně.

podpis dítěte

Cochemská praxe v ČR

Abstrakt

V této diplomové práci se budeme zabývat cochemskou praxí a jejím užitím v České republice. Tato praxe je u nás stále ještě poměrně nová a v odborném prostředí nepříliš reflektovaná. Představíme tedy počátky jejího vzniku v Německu a zaměříme se na její převzetí českými soudy a institucemi, jejichž úlohu v rámci cochemské praxe rozebereme. Detailněji se poté zaměříme na činnost Okresního soudu v Novém Jičíně, který začal v České republice cochemskou praxi provozovat jako první. Rovněž provedeme srovnání i s jiným vybraným soudem v České republice a také podnikneme krátký exkurz do zahraničí.

Klíčová slova:

Dítě, cochemská praxe, rodiče

Cochem practice in the Czech Republic

Abstract

In this diploma thesis we will focus on the Cochem practice and its use in the Czech Republic. In our environment, this practice is still relatively new and also not very reflected in expert circles. We will present its beginnings and origins in Germany and focus on its takeover by Czech courts and institutions, whose roles in the Cochem practice we will analyse. We will further focus on the activities of the District Court in Nový Jičín in greater detail. This District Court as the first court in the Czech Republic started to apply the Cochem practice. We will also make a comparison with other selected courts in the Czech Republic, moreover we will take a brief excursion abroad.

Key words:

Child, Cochem practice, parents